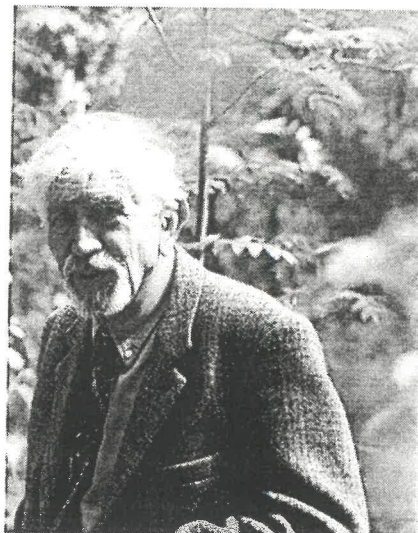

Tāļa Kalnāra mūžīgais mežs

Rīga
2001

Tālis Kalnārs dzimis Latvijā. Sešpadsmit gadu vecumā brīvprātīgi iestājies armijā. Kara beigas sagaidījis Vācijā, kur absolvējis ģimnāziju un Baltijas universitātes Mežzinātnes fakultāti Hamburgā. Darbu atradis Lielbritānijā, kur strādājis Valsts mežu pārvaldē, gatavojot priekšlikumus lauksaimniecībā neizmantojamo zemju apmežošanai. Vēlāk darbu uzsācis Velsā meža īpašnieku kooperatīvā par pārvaldnieku. Vēl pēc vairākiem gadiem sācis pats savu biznesu, strādādam par meža apsaimniekošanas konsultantu un meža īpašumu pārvaldnieku.

Šobrīd Tālim Kalnāram ir vismaz piecdesmit gadu ilga pieredze mežu apsaimniekošanā. Savā praksē lietojis tikai izlases cirtes jeb, kā viņš pats to dēvē - modelējis mūžīgo mežu. Atziņas par meža attīstību nostiprinājis, apmeklējams arī dažādus pirmatnējos mežus. Tas palīdzējis meža apsaimniekošanu pakārtot mežaudzes dabiskajai attīstībai.

Dzīvodams Lielbritānijā, pakārtoti ikdienas darba pienākumiem, Tālis Kalnārs pašlaik darbojas arī Velsas meža pārvaldes un vairāku Lielbritānijas meža sektora uzņēmumu konsultatīvajās struktūrās. Privāti konsultējis arī Lielbritānijas kronprinci Čārlzu par viņam piederošo mežu apsaimniekošanu.

Pirms dažiem gadiem Tālis Kalnārs par sasniegumiem mežsaimniecībā apbalvots ar Britu Impērijas ordeni.

Jānis Rozītis

WWF Latvija projekta "Privātā mežsaimniecība" vadītājs

Šovasar Latvijas apmeklējuma laikā Tālis Kalnārs vadīja seminārus, kurus organizēja "WWF Latvija" sadarbībā ar VMD. Seminārus apmeklēja ap simts meža un vides nozares speciālistu, taču Tāļa Kalnāra meža apsaimniekošanas idejas un pieredze ir tik interesantas, lai ar to būtu lietderīgi iepazīstināt iespējami vairāk speciālistu un meža īpašnieku.

Piedāvājam Jums Tāļa Kalnāra, WWF Latvija direktora Uģa Rotberga un projekta vadītāja Jāņa Rozīša sarunas pierakstu. Intervijas saturs un valoda saglabāti bez redakcionāliem labojumiem.

Baiba Rotberga

VMD ģenerāldirektora vietniece

Varbūt tu vari pastāstīt to, kā tu kļuvi par mežkopi un kādu izglītību esi ieguvis?

Vispirms gribu teikt, ka vēlos par sevi runāt, cik īsi vien iespējams tāpēc, ka daudz jau nav ko par to teikt. Vispirms gribu teikt, ka nolēmu, ka mana nākotne būs mežā un nezinot tieši, kādā veidā tas notiks, jau deviņu gadu vecumā kā mazs zēns. Uznāca karš un savā sajūsmā un entuziasmā domājot, ka varēšu iespaidot arī karu, aizgāju kā brīvprātīgais aizstāvēt savu tēvu zemi. Drīz vien pieredzēju, ka grūti to īstenot. Negribu daudz runāt par karu pašu, tikai to, ka šajā karā Latvijā tiku četras reizes ievainots. Apslaciņu Latviju ar savām asinīm Vidzemē, Zemgalē un Kurzemē. Tajā laikā arī pieredzēju, ka mani draugi un kara biedri viens pēc otra savu dzīvību zaudēja, un tas bija briesmīgi. Bet tomēr tas, kas man palīdzēja, bija lielāka un dziļāka cerība, ka varbūt nākotnē kaut kas mainīsies. Nezināju, kādēļ un kā tas varētu notikt, bet tas arī bija kā tāds sapnis. Tomēr, kad mani ievainoja pēdējo reizi, tad nokļuvu slimnīcā Vācijā. Tas bija tuvu kara beigām. Kad vēl biju slimnīcā netālu no Berlīnes, karš beidzās.

Cik tev tad bija gadu?

Es aizgāju, iestājos armijā, kad man bija sešpadsmit gadu un tad, kad karš beidzās, tad jau bija apmēram astoņpadsmit, deviņpadsmit gadu. Tālāk nezinājām, vai tie būs krievi, angļi vai amerikāņi, kas pirmie ienāks, tādēļ bēgām uz rietumiem.

Tā iznāca, ka mani gūstā neņēma, jo biju vēl jauns puisis; slimnīcā arī negāju, bet savu veselību drusku uzlaboju. Un tad arī bija iespēja nobeigt ģimnāziju, t.i., pēdējo ģimnāzijas gadu un nokārtot eksāmenus, lai varētu iestāties universitātē. Tūlīt jau arī mana nolemtā doma strādāt mežos bija atkal realizējama jeb pie tāda mērķa arī turējos un iestājos meža fakultātē, tā sauktajā Baltijas Universitātē Hamburgā. Tur bija daudz mācību, dažādi mežzinību profesoru un citu ļaužu, kas kā trimdinieki no Baltijas valstīm - Lietuvas, Igaunijas, Latvijas, bija atbraukuši un ar ārvalstu palīdzību nodibināja t.s. Baltijas Universitāti, kura sadarbojās ar dažādām Vācijas universitātēm. Tā, piemēram, Mežzinātnes fakultāte sadarbojās ar Vācijas Universitāti Vīnē, ko atbalstīja Savienotās valstis. Kad man studijas jau tuvojās beigām, tad meklēju, kur varētu strādāt. Rakstīju uz dažādām valstīm - Ameriku, Kanādu, Austrāliju, Jaunzēlandi un arī Angliju. Anglija bija tuvāk un tā arī pirmā atbildēja. Un man jau vienmēr bija tāda ticība, ka tālu no Latvijas nevajag braukt tāpēc, ka jau, ja kādreiz būs iespēja Latvijā atgriezties un, jo tas būs tuvāk, jo vieglāk izpildīt. Anglijā man piedāvāja darbu Valsts meža dienestā tikai kā pagaidu darbiniekam tādēļ, ka man nebija Anglijas pavalstniecība, un Lielbritānija tajā laikā pati izglītoja nākošos meža darbiniekus. Tajā mirklī, Lielbritānijā to pietrūka. Tajā pašā laikā Lielbritānija pieņēma, ka meži ir ļoti nozīmīgi, un nepieciešama jaunu zemes platību apmežošana. Tajā darbā arī es iesaistījos Ziemeļanglijā, tuvu Skotijas robežai, tā sauktā Hjūberas meža izveidošanā. Tur pabiju tikai vienu ziemu. Tad mani pārcēla uz centrālo rajona pārvaldi Jorkā. Tur mans pienākums bija sagatavot pirmos priekšlikumus, kādā veidā veikt apmežošana. Tur arī bija jau tādi meža gabaliņi, kuri varētu tikt attīstīti un veidoti, kā arī zeme, kas tika lietota galvenokārt aitkopībai.

Tu deviņu gadu vecumā jau zināji, ka gribi būt mežkopis. Tu augi Jūrmalā. No kurienes tas nāk? Vai tas ir kāds gadījums, kādas bērnu grāmatas?

Kā jaunietis, kā puisis savos bērnības gados dzīvoju Jūrmalā. Mans tēvs bija skolotājs, bet mana tēva tēvs bija lauksaimnieks netālu no Tukuma. Saimniecībā bija ne tikai lauki, bet arī meži. Un arī tā jau bija pieņemts, ka man nākotnē tur būs jāsaimnieko. Bet mani vairāk vilināja mežs un tas, kas tajā dzīvoja. Nezināju tieši kādēļ. Tas bija tikai tāds ideāls puikas sapnis. Lielie koki bija tik vareni, tik veci, salīdzinot ar cilvēkiem. Tas mežs, man likās, ka ir tur vienmēr un arī nākotnē tur vienmēr paliks, lai gan cilvēki mainās. Mežam ir tāda īpatnēja iespēja - vienmēr turpināties. Tas ir tas mūžīgā meža princips. Kokiem ir savs vecums, bet mežs jau paliek.

Vienmēr tas meža vecums, kaut patiesība tāda jēdziena nemaz nav un ir atsevišķu koku vecums. Tas ir tas pats, cik veca ir latviešu tauta. Man interesē, kad tu mācījies universitātē un, zinot to, ko tu dari, ko tu strādā, kurā brīdī, vai tas ir kaut kāds radikāls pagrieziens, kad tu sāc uzdot šos jautājumus, kad tu kļūsti neatkarīgs un nepieņem visas tās zināšanas, kas ir dotas. Kā panākt to mūsdienu prātos, vai bija kāds profesors tanī laikā, kas to veicināja vai tas ir pašā, individuālā attīstība? Visapkārt bija protams mežkopji, sacīsim simts, divsimt gadus Eiropā bija jau šī mežkopība, un meži bija tik tālu pārveidoti, ka ne visu vairs varēju viegli ieraudzīt, kas tajos notiek. Kurā brīdī tu sāki sev uzdot tos jautājumus, jo es pieļauju, ka ne jau tev Lielbritānijā bija tik viegli ar tādām idejām iet uz priekšu? Arī sabiedrībai iniciatīvas toreiz trūka uz šāda veida mežsaimniecības veidošanu.

Tas bija varbūt tādēļ, ka tajā mežā pie manām lauku mājām nebija visi koki vienā vecumā. Tur auga dažāda vecuma koki, dažāda lieluma koki. Tad jau tāda sajūta bija, ka tas ir tāds pilnvērtīgāks nekā tāda viena vecuma koku tīraudzis un arī ar kailcirtēm, kur varēja redzēt, ka tas ir svešāds nekā tāds mežs, kur ir jauni, pusaugu un lielie koki. Tur tāda sajūta jau dibinājās kā zēnam. Ja man kāds tad jautātu, nedomāju, ka varētu atbildēt. Tā bija tāda iekšējā sajūta. Sajūta, ka tas ir labāk. Tālāk, kad biju students un bieži vien man nācās iet mežā, bet bija arī skābaržu meža gabaliņos, kur bija tādi veci koki un pa daļai arī nomiruši, satrūdējuši. Tur varēju justies labāk. Un tās domas tādā noteiktā virzienā nebija, bet tā sajūta jau sāka padziļināties.

Bet vispirms tev bija nevis zināšanas, bet attieksme?

Vispirms jau bija tāda sajūta, kur ir labāk, kur kaut kas ir. Nemaz nedomāju kādēļ, ka tur tā dzīve turpinās bez cilvēka palīdzības un koki viens otru atbalsta. Arī tad tur jau bija skaidrs, ka tie vecie koki atbalsta tos jaunos. Tiešām nezināju, kādā veidā un vai arī vispār jaunie koki sniedz kaut kādā veidā atbalstu vecākajiem kokiem. Kad mācījos universitātē, dažādas lekcijas, kur teikts, kādā veidā mežkopība izveidota, pamatota, tad radās tieši sarežģījumi to visu pieņemt. Man nebija nekādas grūtības ar atsevišķiem mācību priekšmetiem, bet grūtības radās, kad runājām par meža taksāciju, par meža vērtībām, par mežu veidošanu un tādām lietām, kur tika aprēķināts, ka mežu tiešām var novērtēt, sākot ar to atjaunošanu vai stādīšanu, sēšanu jeb arī dabisko meža atjaunošanu.

un to ciklu beigt ar kailcirti. Tad man tās pirmās šaubas radās tāpēc, ka es jautāju, kas tad notiek. Mežs jau bija pirms cilvēka. Mēs sākām mežu izmantot, bet mežs bija jau agrāk, ja mežu izmantojam tādā saimnieciskā veidā ar pieņemtu principu, par klasisko saimniecības paņēmieni, tad arī es tā sacīju, ja pieņem, ka mežs tur arī paliks un netiks transformēts lauksaimniecības zemē. To jau labi zinām, ka tas nenotiek tādēļ, ja pieņem, ka mežs vienmēr ir jāatjauno tajā pašā vietā, vai nebūtu pareizāk aprēķināt meža stādīšanu, ja tas nebūtu jāsamaksā no tiem kailcirtes ieguvumiem un tā meža rotācija tiek aprēķināta, rēķinoties ar nākošā meža nodrošināšanu, apmežošanu. Ja to dara, tad rezultāts no tās formulas, kura tiek pielietota, ir pilnīgi citāds.

Respektīvi tu saki, ka ar klasisko mežsaimniecību, iestādīšanu līdz nociršanai rēķina visus izdevumus un ienākumus, turpretī vajadzētu rēķināt patiesībā no iestādīšanas līdz nociršanai un vēl nākošā meža izaudzēšanas nodrošināšanai?

Tas nav pilnīgi pareizi. Jāsāk rēķināt, kad jaunaudze ir nodrošināta.

Līdz viņa spēj pati jau turpināties.

Un tad tikai tas aprēķins sākas. Un beidzas, kad nākošā audze spējīga nodrošināties. Nu, ja to dara, tad tas aprēķins gūst pilnīgi citādu atbildi. Aprēķinot pirmo ieguldījumu un arī nākošos ieguldījumus naudas izteiksmē, tas aprēķins ir arī pamatots uz to procentu lielumu un tad ir arī tas punkts, ka procenti samazina ienākumu no kailcirtes, nesedz pilnu ienākumu, bet ir tas viens punkts, kā jau paši labāk zināt, kas ir jādara citādi tas ieguldījums vairs neatmaksājās. Bet, ja to izrēķina, ka tas sākums ir pēc apmežošanas, tad jau nav tas lielais pirmais kapitāla ieguldījums, bet tie ieguldījumi ir mazāki. Tie ir visi ar kopšanas cirtēm un algām un kas tur viss ir vajadzīgs. Tāpēc, ka ir mazi sākuma ieguldījumi, kapitāls, ieguldījums, procenta peļņa; rēķināts, ka tas pieaug daudz mazākā apmērā.

Jā, bet tur jau tas joks, ka Latvijas meži nav apsaimniekoti, balstoties uz finansu likumsakarībām vai uz ekonomikas likumsakarībām. Mežs tiek apsaimniekots pēc kaut kāda iedomāta apjoma, pat ne kvalitātes. Mēs nemērām saražoto produkciju naudā. Mēs mērām: tik un tik ir nocirsts, tik un tik cirsmas, tik un tik ir atjaunots. Nav tā, kā tev savā darbā, kad tu *landlordam* nestāsti gada beigās, cik kubikmetrus tu viņam esi pārdevis. Varbūt tas viņam interesē, varbūt nē, bet beigās tev viņa ir jānoliek nauda.

Tiešām tā. Un tā ir tā naudas vērtība, ko varētu teikt, tā koksnes vērtība ir tas galvenais, cik tas, ne tikai tas koksnes daudzums, bet tā vērtība viņam dos lielāku vai mazāku iespēju.

Pirms trīs dienām es tikos Zviedrijā ar lielāko meža īpašnieku, privāto firmu Eiropā, un viņi teica tā, ka viņi skatās, kur šī koksnes ieguve nebūt nav izdevīgākā, bet, ja cilvēki tur grib dzīvot, tad viņi to gabalu pārdod un ieņem daudz lielāku naudu par to, bet viņi nemaina mežu. Mežs tur paliek. Un tāpēc mans jautājums ir, es ļoti filozofiskā plāksnē gribu jautāt, kas, tavuprāt, ir mežsaimniecības uzdevums mūsdienās, kā tas ir mainījies? Tu tomēr esi piecdesmit gadus strādājis. Ar ko mežsaimniecībai, *forestry*, *not silviculture*, ar ko vajadzētu nodarboties? Kā tas atsaucas uz sabiedrību? Kā sabiedrība mūsdienās sāk to uzņemt? Kādas prasības sabiedrība izvirza pret mežkopjiem? Ko sabiedrība grib redzēt, kā tas mainās, kāda ir šī tendence?

Tā izmaiņa ir tāda, ka, pirmkārt, jau ir prasības pēc koksnes. Tas ir vajadzīgs, lai dotu iespēju labākai dzīvei un tā jau arī aprēķināts, ka nākotnē tās prasības vēl varētu pieaugt. Bet, kā jau labi zinām, Eiropā un arī citos kontinentos meža platība palielinās. Protams, ir lielas atšķirības starp dažādiem kontinentiem. Bet visā visumā ir arī lieli meža platību zaudējumi tieši tajās vietās un tajos kontinentos, kur iedzīvotāju blīvums ir lielāks. Kas nākotnē notiks, ir ļoti grūti paredzēt. Šaubos arī tajās zemēs, ka viņi spēs ņemt koksni, viņi nespēj pat to atļauties. Tas ir lielāks vispārējais jautājums, kas notiks pasaulē, bet runājot par Eiropu un Ameriku, tās sabiedrības prasības no meža mainās, un lielākā mērā ir jau zināms, ka meža klātbūtne uzlabo pašu cilvēku attīstību un mežs palīdz, lai uzturētu viņu garīgo atjaunošanās spēju. Tādēļ arī sabiedrība vairāk prasa lielāku iespēju iet mežā, pavadīt tur brīvdienas, nodarboties ar dažādiem sporta veidiem: braukt ar velosipēdiem, staigāt, ne tikai atpūsties, bet arī atgūt fiziski to, ko zaudē, stundām ilgi, dienām ilgi, nedēļām ilgi, gadiem ilgi sēžot birojā. Tāda vajadzība pieaug tāpēc, ka cilvēki arvien vairāk strādā tādās vietās, kas ierobežo fiziskās kustības un pašu fizisko attīstību, nodrošinot viņu dzīvi. Tad arī arvien vairāk tiek atzīts, ka cilvēki ir tikai viena daļa no dabas. Ir mainījies uzskats Rietumeiropā un Amerikā, kur tas viss, kā saka, izveidojās, ka reliģijā, kā Bībelē sacīja, ka Dievs radīja cilvēku un pēc tam dzīvniekus, lai tie cilvēkam kalpotu. Tas tiešām tā nav. Cilvēki ir tikai viena daļa no dabas un tādēļ tie nevar dabu uzskatīt kā savus vergus. Bet cilvēki paši ir daļa no dabas un, ja viņi to vien spēj, tad viņi ir arī atbildīgi, lai to nebojātu. Daudz kas ir sabojāts pasaulē, bet arvien vairāk tiek sajūsts un tiešām arī atzīts, ka šādas kļūdas nevar vairs turpināties. Un tādēļ ir arī no sabiedrības lielākas un vienmēr augošas prasības, pret meža apsaimniekotāju, tāpēc, ka meži dod visā visumā lielākas iespējas nekā citi zemes izmantošanas veidi, jo šeit daba ir labāk pasargāta. Tajā pašā laikā, ne tikai mežos tas ir tik svarīgi, bet arī jūrās, stepēs un tundrās tas ir tā pat. Tā ir mājvieta dažādām dzīvības formām. Tās prasības palielinās un līdz ar to mežs būtu jāapsaimnieko tādā veidā, lai dabu un tās tālāko attīstību nenoplicinātu.

Tādā veidā, kā tu strādā un domā un tas kā vajadzētu daudziem domāt par meža izmantošanu, teiksim, tādā nenoplicinošā veidā. Kādam mums vajadzētu būt izglītībai, kas ir tie pamati, uz kā vajadzētu veidot lēmumu pieņemšanu un izpratni?

No mana viedokļa, pats svarīgākais priekšmets, ko nākošiem meža kopējiem, meža saimniekiem būtu jāmāca ir, kā saprast, kā savienot to meža izmantošanu koksnes ieguvumam ar visiem pārējiem meža labumiem, ko varētu uzturēt un palielināt. Protams

nepieciešamas zināšanas kā atkal uzlabot tos mežus, kuri tika noplicināti ne koksnes ražošanas viedoklī, bet tajos citos meža labumos, kuri ir zaudēti. Bet vispār ir jāzina, kādēļ un kādā veidā mežs ir vajadzīgs, ne tikai vajadzīgs, bet arī no kā mežs sastāv, ka arī, kur cilvēki piedalās, kāda ir tā savstarpējā attiecība.

Bet kāds būtu jaunam cilvēkam, kas ir students, kas būtu tas, kas veido šo izpratni par lietām, jo, lai vai kā, it sevišķi Eiropā, mēs dzīvojam urbanizētā vidē un, teiksim tā, mana bērnība nepagāja mežā. Tāda iespēja nav daudziem skatīties un, tā teikt, dzīvot kaut kādā ciltī ar šamani kopā, kas māca. Bet, kas būtu pamatpriekšmeti mācību programmā?

Nu protams jau jā māca visas botāniskās un augu attīstības veidi, fizioloģija un viss tas, kas notiek un kā tas notiek. Kā varētu teikt, zinātne māca, kādā veidā viss attīstās. Zinātne māca klasificēt visu, kas dabā un mežā ir un savā starpā arī darbojas, bet trūkst tāda kopēja, plašāka skata, kur būtu redzama visa kopējā ietekme no vienas zinātnes uz otru un tā savstarpējā ietekme, man liekas, pašlaik netiek pietiekami mācīta, un studentiem tās acis atvērtas, ir nepieciešams, ka viņi paši to ko mācās var tūlīt tālāk saprast.

Kas varētu to palīdzēt aptvert, jo, ja es tevi pareizi saprotu, tu saki tā – botāniķis studē, pēta savus augus un fiziologs skatās uz kaut kādiem procesiem, un entomologs par kukaiņiem, un varbūt kāds mežkopības speciālists skatās, kur pieaugums un nauda – tas tā kā lielā puzzle jeb saliekamā bilde: kad skatās katrs, tad to lielo bildi neredz, rodas tāda savstarpēja mijiedarbība?

Domāju, ka jābūt tādai filozofijai, varbūt arī drusku kā loģikai, kur varētu skatīties, jā, piemēram, loģiski domāt un tādus secinājumus varētu pieņemt vai nē. Domāju, ka tikpat svarīgi ir būt kādai jaunai meža zinātnei, ko gribētu saukt par meža filozofiju.

Vai Meža ekoloģija neatbild uz šiem jautājumiem?

Nepietiekami. Tur neatbild uz tādu dziļāku jēgu, piemēram, tieši uz to sakaru, saistību ar cilvēces vēsturisko attīstību. Arī tās maiņas, piemēra, lai redzētu, piemēra, kā dažādi kari un citi cilvēcīgi konflikti ir iespaidojuši ne tikai mežus, bet arī attieksmi pret mežu un kā izveidojās cilvēks pats, kā tas arī ietekmē mākslu, tāpat daudz plašākā mērogā.

Respektīvi cilvēks, sabiedrība līdz ar vēsturi kopā?

Tiešām tā. Mūsu vēstures dažādie priekšstati arī ietekmē viedokli par mežu. Mums ir dažādi priekšstati, kā mūsu senči dzīvoja, kā viņi strādāja un arī, kāds viņiem bija sakars ar mežu un ka tādi sakari turpinās, un kādā veidā mežs iespaido viņu ne praktisko dzīvi, bet garīgo dzīvi, mentalitātes attīstību.

Patiesībā tas ir daudz vairāk ārpus šīs koksnes patērēšanas.

Tieši tā. Un tāpat tas ir ne tikai pagātnei, tas arī nākotnei. Tas notiek tagad. Kādā veidā tas tiešām ietekmēs mūsu jauniešus un kā tas iespaidos mūsu nākotnes attīstību Latvijā

jādomā, piemēram, ja tās mežu platības, kā labi zinām, kas tagad paplašinās, kādā veidā tas iespaidos nākošo latviešu uzskatus, dzīvesveidu. Vai varētu tas palielināt dzīves vērtību to cilvēku, cilvēces dzīves vērtību; palielināt to, lai cilvēku saprastu, padziļinātu savu...

Citiem vārdiem tu saki sabiedrība var meklēt vismaz daļu no dzīves jēgas meža pastāvēšanā.

Tā arī varētu teikt. Tāpēc, ka tie iespaidi, piemēram, ja runājam tikai par latviešiem, tas iespaidoja mūsu senčus, tas iespaido arī tagad.

Bet, ja mēs paskatāmies Eiropu tādā lielākā kontekstā. Šobrīd, tu teici, mežainums pieaug, bet reiz tā Eiropa bija vairāk vai mazāk klāta ar mežiem, iedzīvotāju skaits mums Eiropā šobrīd nepalielinās tā, kā tas ir trešās pasaules valstīs, un es domāju, ka lielākajai daļai vidējo eiropiešu vispār ir aizmirsies, kas ir mežs. Ir ceļi, lauki, ir pilsētas, urbanizēta vide, lidlauki un golfa laukumi. Ko tas varētu nozīmēt Eiropai pieņemot kā iespējamu attīstības scenāriju, jo mežs jau nav tā vieta, kas prasa kaut kādas izmaksas. Jebkuri citi zemes izmantošanas veidi, ko, teiksim, cilvēks uzspiež dabai, tas prasa nepārtrauktas uzturēšanas izmaksas.

Tā tas ir. Bet vienmēr ir daļa no cilvēces, daļa no iedzīvotājiem, kuri meklē tādu līdzsvaru un tie bieži iet mūža mežos meklēt garīgo līdzsvaru. Un tie meklē tādas vietas, kas ar cilvēku darbu nav sabojātas vai tik lielā mērā iespaidotas un bieži vien tas nav iespējams tādu lielāku ceļojumu, piemēram, doties uz kalniem, ceļot pa polārajiem reģioniem. Dažiem tas ir iespējams, bet daudziem tas tomēr nav iespējams. Bet mežs dod iespēju samērā viegli ieiet tajā uz kādu brīdi, arī lielāku laiku un atgūt garīgo līdzsvaru. Tas, tāda prasība, tiešām ir un tas tiek prasīts arī lielpilsētu tuvumā, kur ir ne tikai parki, ne tikai tādas koptas vietas, bet vietas, kur var tiešām redzēt tādu dabīgo stāvokli un tam ir daudz lielāka vērtība nekā koptam dārzam, kur cilvēks ar savu varu ir visu iekārtojis un tur var redzēt cilvēka ietekmi, bet dabas ietekme jau ir grūti redzama. Bet cilvēki to tur meklē, arī, kas dzīvo pilsētā kā tādu patvērumu.

Kas šobrīd virza vai kuram vajadzētu virzīt šo progresu cilvēka, sabiedrības attiecībās ar mežu? Kur vajadzētu būt kaut kādiem katalizatoriem; kā panākt to? Tu tomēr esi piecdesmit gadus nostrādājis ar savu konceptu par mūžīgo mežu, kā mēs teiksim, izlases cirtes mežu un tie argumenti ir pietiekoši stipri, bet nebūt ne tik ātri viņš izplatās kā gribētos. Es esmu bijis pietiekoši daudz vietās, kur varētu tūlītēji veidot šāda veida mežu. Kas tas ir, kas traucē? Kā mēs varētu noņemt šos traucējumus?

Vispirms, kā es esmu redzējis, tas lielākais šķērslis ir valdība. Kad valdība dod tādas prasības no meža, kad to tikai lieto koksnes ievākšanai, saimnieciskām vajadzībām. Ir jau arī skaidrs, ka viņi atļauj, jo ir pietiekoši liels spiediens no dabas mīlētājiem, lai nodibinātu tādas vietas, kur ir pilnīgi atlikti kā dabas rezervāti un arī tādas vietas, kur ir attīstīti lieli parki. **Tad ir noteikta vieta, kur katram mērķim ir sava vieta un sava platība atlikta. Un tas tā ir sadalīts.**

Vienkāršots menedžments. Kā zemniekam tīrumā – te man pupas, te man rudzi. Bet, ja mēs skatāmies uz Latviju, tad vismaz dokumentos patiesībā ir, manuprāt, ļoti laba mežu politika, kas atzīst tā daudzveidīgo lomu. Politikā minēts par to, ka vajag saskaņot ekonomiskās, ekoloģiskās, sociālās intereses, nevis tā kā vienā gabalā tas, vienā tas, vienā tas. Tas nebūtu tā? Vismaz politiskajos dokumentos runā, ka vajag katrā lēmumā šīs intereses saskaņot. Kas traucē, es nedomāju tikai par Latviju, kas traucē?

Tas lielākais šķērslis ir, ka to sadala un ka tā meža daudzveidība, kas tikai tagad tiek novērtēta, un tas ir redzams arī citās zemēs, ka tā daudzvērtīgu izmantošana, saimniekošana ir zināmā mērā pieņemta un attīstās. Kas to iespaido? Lielā mērā to var labi redzēt, to ir iespaidojuši dabas draugi. Kādā veidā tas notiek, tas atkarīgs no dažādām vietām. Kas to var veicināt, ir tieši paši mežkopji, kuriem jābūt izpratnei par dabas norisēm, tādēļ, ka dabas draugu organizācijas dažreiz kļūdās un neredz to tautsaimniecisko vajadzību, ka tiem mežiem arī jādod tā vērtība, kas nepieciešama vietējo iedzīvotāju saimnieciskām vajadzībām, ikdienas vajadzībām.

Tas, ko tu saki, ka mežkopim tomēr ir šī iespēja pēc būtības kļūt gan dabas sargam, gan, teiksim, koksnes piegādātājam sabiedrībā, nevis tikai uz papīra, kā tas diemžēl notiek. Noticis tā, ka katrs mežkopis divsimt gados teica – jā, mēs sargājam šo dārgumu, taču viņš tikai cirta un plānoja, ka palielināt izcērtamo koksnes apjomu. Kas tad mežkopim būtu jāizdara? Ar ko viņam acis vajadzētu atvērt?

Es esmu pārliecināts, ka mežs, **kopējā meža saimniecība tiešām ir māksla**, māksla, ko atbalsta zinātne, zinātne palīdz tādu mežsaimniecību veikt, bet galvenokārt tā ir māksla tāpēc, ka jābūt jūtīgam, lai pārceltu un sajustu, kas ir vajadzīgs, kas ir labi. Kā māksliniekam tam saimniekam arī jāredz ainavu, jābūt spējīgam, ne tagadnē skatīties uz mežu, bet nākotnē, teiksim, pēc piecdesmit, simts gadiem, kā tas viss tur darbojas. Tādēļ to, ko dari šodien, tas būs redzams nākotnē.

Tas nozīmē, ka mežkopim vajag vadīties ne tikai pēc praktiskām, bet arī kaut kādām estētiskām un sajūtu vadītām lietām.

Un viņam jābūt, par ko daudzkreiz arī smejas, spējīgam dzirdēt, klausīties, ko koks viņam saka. Neviens prātīgs cilvēks, protams, nevar teikt, ka tur būs kādas skaņas, bet tas nozīmē, ka ir jājūt, tās jūtas jāattīsta, kas varētu un tiešām palīdz saprast, ko mežs dod un kas tam piemīt.

Līdz ar to, Tāli, kas tad, tavuprāt, ir meža īpašnieks?

Meža īpašnieks, no mana viedokļa, ir *forestry steward* (*angl. steward – latv. pārzinis, pārvaldnieks*). Mežkopis un arī kā meža īpašnieks, esmu tikai kā *forest stewardship* – ar atbalstošu funkciju. Man jāatbild ne tikai sabiedrībai, ne tikai tagadējai cilvēcei, kas ir šeit, bet man ir jāatbild nākotnei. Tādēļ jau ir tā *forest* filozofija un mežs prasīs, kas ir šeit šodien šīm sugu populācijām, un kas būs nākošām populācijām. Tādēļ tas tā jāparedz un

tādēļ arī domāju, ka meža īpašniekam ir tiesības izlietot koksnes pieaugumu, bet ne pārmainīt mežu kopumā. Un mežs pats sastāv ne tikai no kokiem, bet arī no floras un faunas, un visa, ko neredzam; tām baktērijām un kukaiņiem. Tā daba, tās procesi saimniekam, meža īpašniekam nepieder, protams tos var izmantot, bet nevis mainīt vai iznīcināt. Nevarētu teikt, ka baktērijas, kas ir manā mežā, ir arī manā īpašumā. Tās nevienam nepieder. Īpašnieks izmanto tikai ikgadējo pieaugumu, līdzīgi arī tas notiek medībās.

Jādomā ir daudz plašāk. Nevis par pieaugumu, kā to mēs saprotam klasiskajā mežkopībā, ja mēs runājam par kaut kādām dabas procesu spējām atjaunoties. Tās nedrīkst ņemt. Var ņemt to, kas tikai nācis klāt.

Jā, un tādēļ es domāju, ka meža īpašnieks ir tas izmantotājs, tā koksnes vai dabas pieaugums ir kā raža. To ražu var ievākt, bet ražošanas, ražotnes kapitālu nevar aiztikt, pamazināt un mums kā *steward* – pārvaldniekiem ir atbildība nākotnei ražošanas kapitālu nenoplicināt un ražotspēju tālāk dot nākošiem pārvaldniekiem.

Tas mani, noslēdzot šo tēmu, vedina uz domu; bija tāda austrāliešu filma. Austrālieši bija uzņēmuši filmu, kuru sauca *Krokodilu Dendijs*.

Man prātā ir tāda epizode. Viņam pieder tā zeme un dāma prasa: *Kam pieder šī zeme? Vai tā ir tiem aborigēniem vai viņam? Viņš tā skatās: Kādiem aborigēniem? Kāda zeme pieder? Otrādi – viņi pieder pie zemes. Viņš saka, ka nav tāda lieta – zeme var kādam piederēt. Tas koncepts ir, ka viņi ir piederīgi tai vietai un viņi to vietu nenoplicina.*

Varētu tādēļ arī teikt, ka tad, kad es zemi nopērku, mežu nopērku, es tiešām nopērku tikai tās tiesības to izmantot, ražu izmantot.

Tas ir, ja velk paralēles ar banku, tad mēs pērkam un pārdodam tiesības ievākt procentus, tās dividendes, bet nevis pašu pamatkapitālu. To nevajadzētu ņemt no bankas ārā.

Jā tiešām tā, un, izmantojot mežu, par to jādomā ne tikai tuvākai nākotnei, bet arī tālākai nākotnei un protams jau šodien.

Mēs tevi ielūdzām šeit Latvijā un tu ieradies šeit, lai stāstītu izlases cirti, tās pielietojumu. Tas ir sašaurināti, tādēļ kopumā savu modeli tu sauc par mūžīgā meža modeli. Varbūt tu vari vispirms aprakstīt, kas ir šis mūžīgais mežs tavā izpratnē? Kādi ir labumi cilvēkam no mūžīgā meža? Varbūt, salīdzinot ar klasisko mežsaimniecību. Godīgi sakot, tas ir laikam tas, kas tavā praksē un teorijā ir atšķirīgs no daudziem citiem meža apsaimniekotājiem, jo jau piecdesmit gadus tu neesi nocirtis nevienu kailcirti un tajā pašā laikā guvis salīdzinoši lielākus ienākumus.

Vispirms, kā saprotu, ka mežam jābūt spējīgam uzturēt nākošo, ražošanas, augšanas iespēju, lai tas ne tikai koksni ražotu tādā veidā, ka tas ražošanas spēju nenoplicinātu, bet arī uzturētu patvērumu visam citam, kas var vienmēr būt ne pilnīgi saprotami, kādā veidā tas iespaido koku dzīvošanas spēju, koku atjaunošanās spēju, piemēram, uzturot dažādas sēnes un baktērijas. Tas jau tiešām pa daļai ir zināms, ka tas veicina koku augšanu un arī pasargā no dažādiem ne tikai kaitēkļiem, bet sliktām ietekmēm, kā piemēram, smagiem metāliem un dod iespēju tam turpināties. Manā priekšstatā, mežam jābūt tādām, kur visi koki tiek kopti dažādā vecumā, kā mazie, tie, kas atrod iespēju augt nākotnē, tādi koki, kas attīstās un arī lielie koki, kas aug un jau paliek veci, kā tie savstarpēji viens otram palīdz un arī tādā pat reizē palīdz visai dabai tur dzīvot un atrast patvērumu un labas attīstības apstākļus. Es domāju, ka, ja mēs sadalām mežu, kur aug tikai viena vecuma, vienas sugas koki, tad mēs uzspiežam dabai, mežam tādu stāvokli, kas nav tas labākais. To jau var redzēt, ka tādi meži ir, no dabas viedokļa, nabadzīgāki un arī bieži vien mazina zemes auglību. To var redzēt, piemēram, Vācijā, kur jau pirms divsimt gadiem sāka pielietot tā saucamo klasisko apsaimniekošanu, kur zemes ražība samazinās, un koksnes ražošanas spēja pazeminās, un ir pilnīgi skaidrs, ka tādi meži nedod to, ko prasa sabiedrība - lai tie dotu pilnu vērtību. Tā arī esmu uzskatījis, ka izlases cirtē ir tuvāk dabiskai mežu attīstībai. Tādēļ arī mēģināju, cik tas manos spēkos vien bija, apskatīt un iemācīties, kas notiek tiešām tādos mežos, kas no cilvēka darbības nebija ietekmēti. Apskatīju pirmatnēja meža paliekas Eiropā dažādās vietās un arī Ziemeļamerikā. Man nebija iespēja aplūkot praksē pirmatnējus mežus un to attīstību ASV, bet pavadīju kādus trīs mēnešus Kanādā. Tur mācījos ļoti daudz. Arī tur redzēju, ka mūža meži, tie meži, kurus cilvēks nebija aizskāris izveidoja tādas struktūras, kur lielie koki, vecie koki pasargāja jaunās audzes un arī jaunās audzes palīdz augt lielākā vecumā un turpināt savu dzīvi lielākiem kokiem. Varēju arī novērot, ka tāda struktūra šajos pirmatnējos mežos būtu piemērota izlases cirtēm, kur daļu no tiem kokiem, kuri šādā mežā nomirst, nokalst, sabruk, tos jau var arī izmantot koksnes iegūšanai. Bet citādi vajadzētu uzturēt tādu pašu dzīves veidu, tādu pašu meža struktūru. Un to arī mēģinu un jau gribu teikt, tādu situāciju var tiešām iegūt arī apsaimniekotos mežos. **Cik vien iespējams, dabiskā atjaunošana ir piemērotāka, jo koki paši jau izvēlās, kādā suga ir katrā vietā spējīgāka un tie arī tad dod to iespēju turpināties.** Tomēr bieži vien, apsaimniekojot mežus, ir arī jāmaina sugas. Bieži vien iepriekš apsaimniekotie meži sastāv tikai no vienas koku sugas. Tās ir tīraudzes un ir jābūt iespējām dabīgā veidā vai arī mākslīgi palīdzēt vai stādot, lai ieviestu tādas koku sugas, kuras būtu vairāk piemērotas videi un tādām tipam, kur tas tiešām ir piemērots. Saimnieciskais veids ir pamatots uz to, ka kokus izmanto, kad viņi jau tuvojas savam vecumam, kad tos ir lietderīgi izmantot. Jāpiemērojas arī prasībām pēc koksnes. Piemēram, zāģētavu prasības - mazāki koki, nekā tie dabiski būtu spējīgi augt un būtu jāizmanto. Tas ir tāds kompromiss, ko pieprasa kokrūpniecība un ko tiešām vajadzētu cirst, kad tie sasniegtu lielāku vecumu un būtu lielākām dimensijām. Tomēr, ja izmanto koku, kuri ir jau sasnieguši tādu lielumu, pēc kura ir vislielākais pieprasījums, tad arī var atstāt attīstības fāzi dabai, piemēram, apmežošanu, meža atjaunošanu, meža izveidošanu ar maziem izdevumiem. To mākslīgi, pašam savu gribu uzspiežot, nav ekonomiski izdevīgi un bieži vien tas nav vajadzīgs. Daba pati to var darīt sekmīgāk nekā cilvēki. Gribu parādīt vienu piemēru, ko profesors no Slovēnijas man rādīja, kādā meža gabalā viņš ir iezīmējis tā sauktos mērķu kokus, kuri būtu labākie audzē un tad tā kopšana būtu iespējama, lai veicinātu viņu attīstību. Viņš šādu izvēli veica tajā pašā platībā ik pēc

pieciem gadiem, un viņš gribēja zināt, cik lielā mērā viņam iespējams paredzēt koku attīstību. Es arī tāpat biju drošs, ka vairumā jau var paredzēt tādu izlasi. Tomēr trīsdesmit gadu vecumā, kad tāda izlase bija jau sešas reizes, tad nebija neviens koks, kuram bija sešas zīmes, tas nozīmē, nevarējām izvēlēties, kuri koki būs tie labākie pēc trīsdesmit gadiem. Neatradām vairāk kā četras zīmes uz viena koka, tādēļ mūsu kā mežkopju iespēja izvēlēties un paredzēt, kā koki paši izveidosies nav iespējama.

Ja tu saki mūžīgais mežs, kas ir tas, kas tevis apsaimniekotos mežos ir mūžīgs un kas ir tas, kas klasiskā mežsaimniecībā nav mūžīgs. Kāpēc ir šis mūžīgais mežs kā vārds, jo, teiksim, tāda veida mežsaimniecības termins Latvijā nav īpaši pazīstams. Kas ir mūžīgs tur, tajos mežos. Tie nav mūža meži, kas netiek apsaimniekoti, kur dabas procesi notiek.

Mūžīgais mežs, kā es to saprotu, ir tā visa sabiedrība – flora un fauna, kā jau minēju, kas turpinās. Katram kokam ir savs īpatnējais mūžs. Tas sākas un beidzas. Labi zinām koka vecumu arī mūža mežā un tā pat arī mūžīgā mežā. Mūžīgais mežs ir apsaimniekots mežs, kur mežu izmantojam, ņemām no meža koksni un mežu izmantojam savā veidā, bet atstājam iespēju mežam turpināties tādās funkcijās, kurās dod iespējamo pātvērumu visām citām sugām dabā. Un tāpat arī vienam no tiem dabas locekļiem, cilvēkam ir arī iespēja apskatīties un atpūsties, redzēt dabas ainavu un to uzturēt. Viss tas ir arī daļa no tā mūžīgā meža. Kas attiecas uz klasisko apsaimniekošanas veidu, tur mežs ir tikai pamatots uz zemi un augsnes izmantošanu, ko var mainīt atkarībā, ko gribam darīt, kad vien to gribam darīt. Tas ir tas pamatprincips. Īstenībā tas tiešām tā nav un tādēļ arī domāju, ka mēs nevaram mežu apsaimniekot klasiskajā veidā.

Kāpēc?

Tādēļ, ka mēs nenodrošinām meža turpināšanos un tādēļ, ka tā nav meža gan procesu un sugu turpināšanās pamatā.

Respektīvi mēs nenodrošinām to apstākļu saglabāšanos, kas nodrošina paša meža atražošanu.

Jā, mežu saprotam ne tikai kā koku augšanas turpināšanu, bet mežu izcērt plašākā nozīmē. Piemēram, kailcirtēs daudzas sēņu sugas, baktērijas nespēj pārvietoties, kur lieli koki vēl aug, un vide ir piemērota tiem vajadzīgajiem apstākļiem. Šie apstākļi tiek pilnīgi vai daļai iznīcināti un tām sugām vajag no jauna attīstīties, un tā attīstība ir tikai daļēja un pie tam tā prasa vismaz vairākus desmitus, simtus un pat tūkstošus gadu. Tā mēs tiešām noplicinām dabu, ja turpinām tādā veidā mežus apsaimniekot. Tā tas arī notiek arī ar kokiem, ja tos audzina tikai tīraudzēs, tad pazūd iespēja dažādām sugām vienai otru ietekmēt, viena otrai palīdzēt. Un, kā labi zinām, ir mainīgi arī apstākļi. Klimats mainās un arī citi ārējie apstākļi, kas iespaido. Ja ir tāda koku sugu daudzveidība, tad tie var labāk piemēroties ārējām izmaiņām un ir iespējams uzturēt mežu nākotnei.

Ja mēs runājam par mūža mežu, tad lēnām pienākam pie jau šīs klasiskās un izlases ciršu salīdzinājuma. Tu, Tāli, esi redzējis, ka Latvijā ir šīs izlases cirtes un pakāpeniskās cirtes. Tavuprāt, kas ir izlases cirte?

Izlases cirte, no mana viedokļa ir ražas ievākšana. Raža, tas ir tas pieaugums, kur mēs izvelkam piemērotas sabiedrības prasības pēc koksnes un tad arī šīs prasības piepildām. Jāsaka, ka izlases cirtes koptos mežos nekad nedrīkst pārsniegt pieaugumu. Tad arī jāreķina, ka daļu pieauguma ir nepieciešams atstāt kā sēkliniekus, kā paliekošo koku sargus un arī dot iespēju tiem sasniegt bioloģiski dabisko vecumu, lai tie spētu nokalst, nomirt un atkal dotu patvērumu, dzīvotspēju citām dabas daļām, piemēram, kukaiņiem, sēnēm un tā tālāk. Tā taču arī ir daļa no meža.

Ja mēs Latvijā izlases cirtēs un pakāpeniskās cirtēs pārsvarā vadāmies arī, teiksim, pieauguma robežās, mūsu lēmums tiek pieņemts, balstoties uz koksnes apjomu, kaut kādu procentuālu izciršanu. Uz kā tu balsti savu lēmumus? Kāda ir šī patiesa izvēle. Nav jau problēma nocirst pieaugumu. Var nocirst tā un var nocirst savādākā veidā. Par ko vēl ir jādomā. Kas ir šie parametri? Kas ir šie dažādie kompromisi? Kas iespaido tavu lēmumu, kad tu izvēlies – jā šo koku?

Apsaimniekojot mežu, saimnieka uzdevums ir arī uzkrāt meža labumu, nākošo spēju, lai mežs tiešām savu labumu uzturētu, uzņemtu, cik iespējams uzlabotu un tie koki paši arī nebūtu negatīvā veidā cirsti, negatīvā izlases cirtē, kur tie labākie koki tiek izvēlēti un izcirsti un ģenētiski mežs savu vērtību samazinātu. Tieši otrādi, izlases cirtes vajag izvēlēties par sēkliniekiem labākos kokus, tieši, kas ir ģenētiski spējīgi uzlabot nākotnē spēju ražot labus kokus un tā pamazām uzlabot ģenētisko īpatnību. Tāpat arī, ja izvēlies par sēkliniekiem atstātos labākos kokus, tāpat arī tos var atstāt kā meža sargus, kas pasargātu no vētrām, jo tiem kokiem ir labāk attīstīta sakņu sistēma, tie nebūs tik vāji un tos var arī atstāt, lai augtu virs tās mežaudzes vainagu virsmas. Tajā pašā laikā ir arī jādomā, kāda vajadzība ir mežam kopumā. Ja, piemēram, pūces mājvieta dobumos un tāpat citus kokus par mājvietu izmanto citas sugas, tad jau ir jādomā, ka viņu patversme ir jāuztur un arī vienmēr jāzina, ka viņu klātbūtne ir jāturpina mežā. Tie arī ietekmē ne tikai meža augšanu, bet arī meža uzturēšanu. Viņi arī apkaro meža kaitēkļus. Tas ir tāds, līdzsvars, kas ir jāturpina. Tāpat arī dzeņi, piemēram, ir ļoti svarīgi, lai apkarotu kaitēkļus.

Šis viss, Tāli, izklausās kā ļoti dabai draudzīgs stāsts un mani tu esi pārliecinājis, bet kā tu pārliecināsi to, ka ar šādām metodēm saimniekojot reālie materiālie ieguvumi meža saimniekam arī būs, ka tas nemaksās milzīgu naudu, jo mums ir kaut kāds banānu sabiedrības priekšstats, ka sargāt dabu var tikai par naudu vai uzturēt kaut kādas kvalitātes, tas viss maksā. Tā ir kāda ekstra. Tas ir papildus labums. Cik tas viss Tev maksā?

Tieši otrādi. Ja izmanto mežu tikai koksnei un tad meklē risinājumu pieauguma palielināšanai, jo pieaugums ir steidzīgi jānodrošina, lai tie apstākļi būtu labvēlīgi. Šādos mežos, mūžīgos mežos izveidojas tāda struktūra, kas ir spējīga cīnīties un labāk spējīga pretoties pret dažādiem bojājumiem. Piemēram, vēja bojājums ir daudz mazāks, ka klasiski apsaimniekots mežs. Tādus darbus, kā piemēram, atjaunošana un visa augšana daba pati visu to dara. Mēs atstājam to dabai. Par to nav jāmaksā. Ietaupām tos izdevumus. No otras puses palielinās ienākumi tādēļ, ka izmanto tikai tādus kokus, kuri jau sasnieguši augstāko vērtību ne tikai šo lielāko koksnes daudzumu, bet koksnes vērtību un līdz ar to daudzumu ar kvalitāti. Tas nozīmē, ka, piemēram, no zāģbaļķa realizācijas pelņa lielāka nekā no sīkkoksnes realizācijas. Piemēram, papīrmalka jau maksā daudz, daudz mazāk. Tas ienākums ir daudz, daudz mazāks nekā no zāģbaļķiem. Klasiskā saimniecībā sīkkoksne sastāda apmēram pusi no visas realizētās vai iegūtās koksnes.

Tas ir tad, kad tu nocērt kailcirtē.

Tas ir kailcirtē. Tad, ieskaitot kopšanas cirtes un kailcirti, var teikt, ka apmēram puse vai pat vairāk kā puse no visas koksnes sastāda sīkkoksne. Ja apsaimnieko ar izlases cirti, tad ar tādu pašu nesamazinātu kopējo koksnes daudzumu, zāģbaļķi manā pielietotā praksē sastāda no 80-85% procentiem. Tas vien jau rada lielu starpību starp šiem diviem saimniecības veidiem. Un tad vēl var paaugstināt galvenās cirtes vērtību, ja, piemēram, zāģētava pieņem kokus apmēram 30-50cm krūšu augstumā diametrā, tā panāk sešdesmit procentu zāģmateriālu ieguvumu. Ja viņi zāģētu tikai kokus tā teiksim 40-50cm diapazonā, tad viņu zāģmateriālu ieguvums paaugstinās. Tādēļ ir iespējams, piemēram, noslēgt līgumu, ka tā pati zāģētava ir gatava maksāt vairāk par tādu sortimentu. Tādai izlases cirtei es uzstādu tādu mērķa diametru, kas atbilst zāģētavas vajadzībām, šādi tiek izcirsti koki starp 40-50cm. Tas ir iespējams.

Klasiskajā vajag nocirst visus.

Jā, kailcirtē nocērt arī tādus kokus, kuri nav sasnieguši zāģētavas lielumu, kā arī nocērt kailcirtēs tos kokus, kuri tuvākā nākotnē jau varētu sasniegt augstāko vērtību. Mēs cērtam pirms tie koki ir sasnieguši tādu vērtību.

Tā būtība slēpjas bioloģijā, ka visi koki vienlaicīgi, lai arī mēs viņus vienlaicīgi iestādām un vienlaicīgi kopjam, viņi tomēr katrs ir atsevišķi.

Tiešām tā. Tādēļ palielina izņemamo koksnes vērtību. Nozīmīgi ir tas, ka augšanas iespēja, meža ražošanas iespēja šādas struktūras mežā arī paaugstinās tādēļ, ka tad, kad mainās meža struktūra, tad arī mainās tie augšanas apstākļi un tā iespēja mežam pašam palielināt tā ražību. Citiem vārdiem sakot, mēs palielinām tās fotosintēzes iespēju. Katrs mežs jau ir savādāks un tādēļ nevar sacīt, kādā mērā tas tiek paaugstināts. Bieži vien ir šaubas mežkopjiem, kas ir mācīti, un kuri strādā klasiskā saimniecības veidā, ka tā var izlases cirte nodrošināt meža attīstību un meža ražība patiešām samazinās. Tas nav tādēļ, ka meža ražotspēja atkarīga no fotosintēzes spējām. Pirmkārt, izlases cirtes pielietojums palielina meža virsmu tādēļ arī palielinās gaisma intensitāte un spēja dažādām meža daļām gaismu labāk izmantot. Klasiskā mežā tā gaisma ir pieejama galvenokārt no

augšas. Protams pēc tām kopšanas cirtēm, kad koku attālums viens no otra palielinās, sānu gaisma ir vairāk. Izlases cirtes struktūrā ir ne tikai palielināta sānu gaisma valdošā kokaudzē, bet šeit arī ir atstarota gaisma no mazāko koku klātbūtnes, un tie tad spēj fotosintēzi turpināt zemākos zaros. Gaismas caurejamības iespēja ir palielināta. Tad arī tie augšanas apstākļi tiek uzlaboti, fotosintēzei it vajadzīga gaisma, mitrums un temperatūra. Šādi temperatūra ir palielināta un izlīdzinās temperatūras svārstības, vēja ietekme samazinās, pakārtoti vējš neizkaltē, tādejādi ir tuvināts meža īpatnējais mikroklimats.

Tevis apsaimniekotos mežos vienmēr ir tirgus vērtība, it sevišķi es domāju Latvijas kontekstā, kad mežu īpašniekam ir ārkārtīgi nelieli, mazi gabaliņi. Ko viņš var darīt ar savu kailcirti? Viņam nav vairs tā vērtība. Kas viņam to zemi pirks, viņš pat nevar aiziet bankā iekļāt?

Seminārā izskanēja viedoklis - šādi var strādāt, kam ir trīsdesmit, piecdesmit, tūkstotis hektāru, bet vai vispār var strādāt ar šādām izlases cirtēm, ja ir trīs, pieci, astoņi, desmit hektāri?

No mana viedokļa tas ir ļoti svarīgi. Neatkarīgi no meža lieluma mežs ir vērtīgs, kad tā sastāvā ir koki, kas jau ir, varētu tikt izmantoti, kam ir tirgus vērtība. Ja lieto kailcirti, tad arī vienā reizē iznīcina visu to vērtību un, ja, piemēram, ir vajadzīgs lietot to kā ķīlu, lai ņemtu kādu naudu, tad to var dot tikai kāds mežs, kura sastāvā ir tiešām koki ar tirgus vērtību. Tādēļ, ja tikai izņem ražu, daļu no tās, tad meža vērtība vienmēr tur paliek un ir izmantojama kā ķīla. Tādēļ bieži vien domāju, ka ir labāk paturēt savu mežu izlases cirtes veidā un izņemt tikai ražu un, ja ir vajadzība pēc lielākas naudas, tad to var arī iekļāt bankā.

Varu arī teikt, ka no meža tagad iegūstu 10,5 procentus. Tas ir no tā pieauguma. Un tad, ja man būtu vajadzīgs kapitāls, tad varētu teikt, ka labāk būtu paturēt savu mežu, kas pieaug ar 10,5 procentiem un aizņemties no bankas.

Cik no tevis apsaimniekotiem mežiem, teiksim, desmit gadu laikā tu iegūsti? Reāli tu esi tomēr tirgū un meža īpašnieki izvēlas tavus pakalpojumus? Tātad tas nav nekas subsidēts?

Man prasīja un man bija jāstāsta arī Velsas ministrijai, kādēļ es to daru. Viņi redzēja mežus, viņi atnāca un apskatījās. Viņiem tas patika, bet kādēļ es to daru. tas jau var būt dārgi. Es atbildēju, varu arī dot tieši piemērus, ka es nespēju tā saimniekot. Man tas neatmaksājas saimniekot klasiskā saimniecības veidā, ka tie meža ienākumi ir pārāk mazi un man tas meža īpašnieks prasa lielāku pelņu, ko dod tāds klasiskās saimniecības veids, tādēļ to nevaru atļauties. Mana kabata nav pietiekoši dziļa, lai apsaimniekotu mežu klasiskā veidā. Man tas jā dara ar izlases cirtes veidu, kur tiešām mežs dod lielākus ienākumus, un tie garantēti arī nākotnei.

Bet Tāli, tomēr cik aptuveni, ja tu iedomāties tos pašus mežus, kurus tu apsaimniekoji šādā veidā, ja tu apsaimniekotu klasiskajā veidā, cik liela starpība?

Procentuāli varbūt būtu labāk. Ir grūti sasniegt 4 procentus no pamatkapitāla vērtības tīro ienākumu klasiskā veidā apsaimniekotos mežos. Salīdzinot ar maniem 10,5 procentiem.

No kā šie procenti tiek rēķināti?

No pamatkapitāla, bet arī kapitāla uzturēšanas – tekošajiem izdevumiem. Šie procenti ir tīrā peļņa.

Kā tu nodrošini koksnes kvalitātes pieaugumu? Skaidrs, ka šis veģetācijas periods palielinās pēc taviem aptuveniem aprēķiniem par nedēļu, varbūt šis pieaugums kopējais ir lielāks. Bet tieši, kas nosaka to kvalitāti, kā mēs, latvieši, sakām, agrīnā un vēlīnā koksne, bet, kā tu saki, šis mīkstā un cietā koksne? Kā tas izskatās tavā nozāģētajā celmā? Kāda ir šī gadskārta?

Vispirms pilnīgi piekrītu, un tas jau ir neapšaubāmi, ka koku stiprums, koku kvalitāte, atkarīga no gadskārtu skaita un ciešākas gadskārtas dod labākas kvalitātes kokmateriālus. To neapšaubu. Tomēr ir otrs, kas iespaido kokmateriālu kvalitāti ir tā procentuālā daļa, gadskārta ar mīksto un cieto koksni, kas tiek veidota. Ja mežs aug tādos apstākļos, kur var paaugstināt biezo gadskārtas daļu no visas gadskārtas, tad kokmateriālu stiprība palielinās. Esmu skatījies un sūtījis klucīšus, lai to stiprumu un starpību, starp dažādiem meža apsaimniekošanas veidiem pārbaudītu. Šādā izlases cirtes veidotā struktūrā cietākā gadskārtu daļa ir lielāka. Tas ir tādēļ, ka tā fotosintēze turpinās, bet turpinās lēnāk, bet tomēr pilnīgi nenoslēdzas, kā tas ir klasiski apsaimniekota meža apstākļos.

Tāli, kā ir ar vēja postījumiem tavos mežos?

Meža struktūra ir galvenais, kas nodrošina vēja pretestību. Kādēļ? Varētu arī teikt, ka to tiešām dabā var redzēt, ka lielākas spējas vētru pārdzīvot ar mazākiem bojājumiem ir tiešām tādiem mežiem, kuriem ir daudzveidīgi veidota struktūra.

Gribēju tuvāk zināt, kādēļ tas tā notiek un mēģināt labāk saprast, kas tādos mežos notiek. Tādēļ arī, pirmkārt, staigāju tādos mežos vētrās, kad varēja to vēja iespaidu labāk redzēt un redzēju, ka tajos dobumos jeb atvērumos kokiem zari un labas liecās uz leju un tajās vietās, kur grupas ar lielākiem kokiem zari liecās uz augšu. Var redzēt tādu straumi, ka pirmajā brīdī liekas, ka ir virpuļi tajos atvērumos, tāds haoss tur notiek un varētu sagaidīt turpmāk lielākus postījumus, bet tas tiešām ne vienmēr tādos apstākļos notiek. Tad sāku likt tādus karodziņus, lupatiņas, lai redzētu, kādi tie vēja virzieni ir dažādās vietās šādos mežos un tiešām var redzēt, ka tas vēja virziens dobumos ir no augšas, tas vējš tiek spiests un tajās vietās, kur ir lielāko koku grupas, tas vēja virziens iet uz augšu. tad arī skatījos ar barometru un redzēju, ka tiešām ir starpība starp vēju spiedienu. Lielāks spiediens ir dobumos un mazāks spiediens tajās vietās, kur lielākie koki aug. Tā ir tikai mana doma, mans izskaidrojums, ka spiediens tādos dobumos palielinās, tas izplešas tādā pašā veidā, vējš atkal veļās augšup. Kad gaisa plūsma no apakšas sasniedz mežaudzes vainagu virsmu, tas gaisa spiediens augšā palielinās un kā rezultātā tā straujā vēja straume tiek virzīta augstāk virs meža virsmas. Tādēļ varētu teikt, ka vēja ātrums

pazeminās tieši virs meža. Vēja straume tiek padzīta augšā sakarā ar tiem dažādiem vēja spiedieniem tajos dobumos jeb atvērumos.

Man liekas tev ir ļoti pilnīgs priekšstats par to, kas notiek mežā. tu esi ar atvērtām acīm staigājis, bet kas ir tas, ko tu gribētu uzzināt par mežu, ko tu nezini, ko tu nevari skaidrot, vai ir kāda lielā noslēpumu joma?

Kas ir lielais noslēpums mežā?

Ir ļoti grūti to tā teikt. Vienmēr rodas jauni jautājumi un gribas zināt kaut ko tuvāk un pilnīgāk. Vēl jau nezinu, kā noteikt to nākošo ietekmi un arī labi nesaprotu, kā mežs, piemēram, ietekmē klimatu tā pilnīgi, plašākā līmenī.

Kādā veidā tieši tie meži dod tuvāku ietekmi klimata regulēšanā. Visumā jau zinu, cenšos lasīt, bet ir daudz vairāk jautājumu pašam.

Bieži vien varētu teikt, ka tas jautājums nav zināms, t.i., jautājums radās tajā pašā mirklī, kad meklēju atbildi un tas nav tik vienkārši.

Jā, vēl ko gribētu teikt, varbūt nepietiekami zināmas tās attiecības, cik daudz sugas viena otru ietekmē. Varētu teikt, piemēram, ko tiešām labi nezinu, dzīve, dzīvība, tās attīstība, sugas ir evolūcijas procesā attīstījušās. Nevar teikt, ka tas process ir apstājies. Kas notiks nākotnē?

Kā no mērkaķa cilvēks veidojās?

Jā, tieši tā. Bet tā arī ir ar kokiem. Man sacīja, ka ir apšaubāms, vai ir iespējams priedei nākotnē šeit, Latvijā, pastāvēt. Jā, bet man ir jautājums, vai tā priede, kas tagad šeit aug, vai tā nepiemērosies, vai nebūs iespējams arī tai ģenētiski piemēroties mainīgiem un nākošiem ārējiem apstākļiem.

Nu, tas, no kā dabas organizācijas baidās ir, ka šobrīd, pēdējā gadsimtā, dabas apstākļi tik strauji mainās, ka visi pētījumi par evolūciju pagātnē neliecina, ka tik straujas izmaiņas jebkad ir bijušas; ātrums, kādā notiek izmaiņas neļauj evolūcijā, teiksim, mainībām piemēroties.

Jā, tiešām tā. Tādēļ arī es gribētu zināt, kur ir tā robeža, kad dažādas sugas nespēj vairs dzīvot, eksistēt.

Nu, tas ir par sarkano lampiņu, kura dabā nedeg, neiedegas.

Jā, to nezinu.

Atgriezīsimies pie praktiskās meža apsaimniekošanas un tuvāk mēģināsim aplūkot tavu meža apsaimniekošanas modeļu pielietojumu.

Cik procentuāli, izvēloties kokus mežā, tu izvēlies tādus, kas atbilst tirgus prasībām?

Es gribētu labāk parādīt, kādā veidā es izvēlos. Kā jau iepriekš esmu minējis, dot skaitļus, kur vajadzētu tieši uzstādīt tādu grafisku skatu un iespējams es arī to varētu parādīt.

Cirtes izvēle ir pirmkārt noteikta no kopējās krājas un ne vairāk kā divdesmit procentus no krājas var izcirst, pirms lielāki bojājumi ir sagaidāmi un risks mežam pieaug.

Otrkārt, pieaugums būtu izcērtams, bet tā cirte pati ir atkarīga no tirgus prasībām, un tur arī ir tas sākuma punkts, robežas, kādus kokus tad izcērt, lai dotu lielāku vērtību visai cirsmai.

Vienmēr jātur prātā, ka ir tādi koki, kuri spējīgi sasniegt lielāku vērtību. Vēlāk, kad viņi ir auguši lielāki, tad tos jāatstāj nākošām izvēlēs iespējām.

Vai tu izvēlies kādus kokus, kas varētu uzlabot šo mežu audzi? Viens ir ekonomiskās prasības; cik lielu īpatsvaru sastāda tie koki, kurus tu izcērt kaut kādu apsvērumu dēļ, kuri varbūt neveidosies nākotnē perspektīvi līdz, piemēram, 40cm? Bet tajā pašā laikā tie nav tik tievi, ka tos varētu atstāt, lai tie atmirtu un tas būtu absolūti ekonomiski?

Atbildot uz šo jautājumu, pirmkārt, ja vērtības pieaugums ir sagaidāms, tad tādus kokus ir jāatstāj nākošai ciršanai jeb nākošai cirsmai un vēlāk, ja tie savu kvalitāti vēl uztur un varbūt vēl izveidojas kvalitatīvāki, tad tie varētu arī palikt kā sēklinieki un arī turpināt tur mežā palikt visā pilnā bioloģiskā vecumā. Un tiem arī varētu atļaut tur atmirt un sabrukt. Tādēļ arī, kad izvēlās cirti, tad tajā cirtē tiek iezīmēti tādi koki, kuri nespēs dot lielāku vērtību nākotnē.

Tāpat šie koki, kurus tu cērt atbilst, pirmkārt, šodienas ekonomiskām prasībām, otrkārt, varbūt tādi, kuri ietilpst šajos četrdesmit centimetros un kuru vērtība vairs vienkārši nākotnē nepieaugs un, treškārt, varbūt tādi, kas pat nesasniedz 50, 40 centimetrus, kas varbūt nedaudz ir tievāki, bet kuri savukārt kaut kādā veidā ir nomākti.

Jā, šādu koku ciršanu es gribētu nosaukt kā meža uzlabošanas cirsmas. Un, lai negatīvi neiespaidotu ienākumus no cirsmas, tad ir jāierobežo un tikai pakāpeniski tādu mežā uzlabojumu jāveic. Tā, piemēram, es darbojoties ne vairāk kā piecus procentus no audzes izņemu audzes uzlabošanai.

Tādā gadījumā, cik procentus tu atļauies izcirst no ikgadējā pieauguma. Nu, piemēram, ļoti optimālos apstākļos, tu uzskati, ka tev ir tiešām izveidots izlases cirsmas modelis un savu vēlamo krāju tu arī esi sasniedzis, kuru tu esi izvirzījis 250 – 300m³. Cik procentuāli tu, piemēram, izcērt ikgadējo krāju?

Tas atkarīgs no paša meža apstākļiem, bet, nekad nevar pārsniegt 90 – 95%. Vienmēr ir jānodrošina, ka mežā ir pietiekami daudz koku, kas līdz nākošajam periodam nomirs, nokaltīs un tiešām atpaliks savā augšanas tempā.

Vai tu tomēr neuzskati, ka šie 95 procenti vai 90 procenti nav pārāk liels risks?

Tas risks ir paliels, bet to var jau, ja rādās, ka pārāk daudz no meža izņemts, piemēram, tuvu meža pieaugumam, tad to jau var uzlabot nākošā cirtē un samazināt izcērtamo daudzumu. Ir vienmēr iespējams tāds uzlabojums, korekcija darbam. Un, piemēram, var arī ņemt vērā tirgus prasības un tirgus noteikumus tāpat kā meža īpašnieka prasības un noteikumus, jo, ja meža īpašniekam, piemēram, ir spiedoša vajadzība, tad var tuvu tam pieaugumam izcirst. Otrkārt, tāpat, ja tirgus situācija ir izdevīga un sagaidāms, ka tādi apstākļi mainīsies, tad var izmantot tādu iespēju un cirst, un uzlabot meža vērtību.

Ik pa cik gadiem tu atkārto šo cirti ar 15, 20 procentu intensitāti, un kādi faktori to nosaka? Piemēram, vai to nosaka nocirstās kokaudzes atjaunošanās?

Pirmkārt, par meža atjaunošanos, tur daba pati ļoti labi palīdz. Dažādās valstīs, dažādos mežos ir pierādīts, ka atjaunošanās process notiek dabīgi, bez kaut kāda atsevišķa mērķa atjaunošanos palielināt. Tā, apsverot visu mežu, ne vairāk kā **10, 12 procenti** no kopējās meža platības ir vajadzīga jaunaudzei, lai sekmīgi un pilnīgi nodrošinātu meža turpināšanos. Kādreiz arī ir vajadzīgs, ja tiešām redz jaunaudžu trūkumu, tad var jau arī palīdzēt sagatavot meža zemi tikai ierobežotā mērā, ņemot vienmēr prātā, ka vajag ierobežot izdevumus un atstāt dabai to darbu, ko daba ir spējīga dot bez palīdzības.

Ja mēs runājam par 15, 20 procentu intensitāti, ko tu nosauci kā optimālo, kas notiek ar mežaudzi, ja mēs, piemēram, izcērtam 30 procentus vai 40 procentus? Nedomājot par tiešo ekonomiskais efekts vai defektu, bet kas reāli notiek ar paliekošo audzi?

No vienas puses var redzēt, ka, ja palielinās cirtes intensitāte, tad arī palielinās jaunaudžu, meža atjaunošanas iespēja. Tur ir daudz vairāk koku, jauno koku un tas rada vajadzību šādu jaunaudzi retināt. Tur ir lielāka iespēja attīstīties viena lieluma kokiem, tur rit lielāka savstarpēja konkurence par dzīvesvietu un gaismu, un tas prasa retināšanu, par ko arī jāmaksā. Tad otrs apstāklis, kas rodas, ir vecākiem kokiem, jo ir lielākas izmaiņas mežā, tiem arī jāpiemērojas jauniem apstākļiem, kas tiek radīti. Un var teikt, ka pieaugums adaptācijas laikā samazinās. Ja cirte ir starp 30 un 40 procentiem, tad var sagaidīt, ka divus, trīs gadus pieaugums tiešām apstājas vai ir ļoti mazs. **Ir jāzina**, ka koki, kad piemērojas šādiem jauniem apstākļiem, veido lielāku sakņu sistēmu, lai varētu pielāgoties lielākam vēja spiedienam, lielākai gaismas intensitātei un arī lielākam mitruma zaudējumam un mitruma pēkšņām svārstībām. Kad tie tādiem mainīgiem apstākļiem ir spiesti piemēroties, tad nevar sagaidīt koksnes pieaugumu, pirms koku vainagi atkal nav piemērojušies jaunajiem apstākļiem. Tas nozīmē, ka mežā koku augšana ir nevienmērīga un tas savukārt ietekmē koksnes kvalitāti.

Tajā pašā laikā arī pieaug iespējamie vēja postījumi.

Tieši tā. Zūd dobuma efekts un vēja postījumi pieaug un arī redzams, ka diezgan daudz koku atmirst, nokalst, zaudē savus vainagus, un nav, runājot par valdošo mežaudzes daļu, augšējo mežaudzes joslu, tieši tur tas iespajds ir lielāks, spējīgi izdzīvot.

Kā tu pielieto izlases cirti? Vai tu centies atstāt kokus kaut kādās grupās vai tu centies atstāt kokus individuāli?

Praktiski katrā gadījumā jāskatās, kuri koki viens otram palīdz, kur to biežība kavē labāku attīstību, lai tie varētu pieaugt resnumā un dabūt lielāku vērtības pieaugumu. Bet bieži vien arī redzams, ka, ja mežu mēģina retināt, neorientējoties uz biogrupām un dodot tikai dažiem kokiem dzīves vietu un izņemot citus, bieži vien tam ir negatīvs, nevēlams rezultāts. Tādēļ, ka tādas grupas, ko sauc par biotopiem, tie koki viens otram palīdz un spēj augt, jo saņem gaismu no visām pusēm, kā jau minēju agrāk, arī atstaroto gaismu no jauniem kokiem tiem apkārt. Gribētu teikt, ka vajadzētu šādu biotopu apsaimniekot kā vienu vienību, kurā nevar iejaukties. Tā piemēram, cirst visu biogrupu, tad arī rastos jauna vieta meža atjaunošanā. Ja biogrupu retina, tad bieži vien var pārtraukt to iespēju saknēm no viena uz otru koku pārvest ne tikai ūdeni, bet arī barības vielas, t.s., ķīmiskās vielas, kas zemei un augsnei ir nevienādi izplatītas. Viens no kokiem šādu barības vielu krājumu saņem, jeb saņem tikai vienu ķīmisko elementu, bet cits koks tajā pašā biotopā var palielināt barības vielu klāstu ar kādu citu vajadzīgo ķīmisko elementu, ko tas atrod zemē. Un tā koki viens otram palīdz to izmantot.

Cik liela ir šāda biogrupa un cik tālu viena grupa no otras var atrasties?

Daba pati izveido šīs biogrupas un atkal, skatoties uz mūža mežu struktūru, kur cilvēki nenosaka meža attīstību, šādi meži sastāv galvenokārt no biogrupām, un protams kokaudzē ir arī tādi individuāli koki starp šīm grupām. Cik lielas ir šīs biogrupas, atkarīgs no sugas. Varētu teikt, ka sugām, kurām ir lielākas gaismas prasības, šīs biogrupas, varētu teikt, būtu apmēram divu, trīs, četru koku apmērā. Tās sugas, kuras ir ēncietīgas, ir drusku lielākas; šajās biogrupās ir drusku vairāk koku; apmēram no četriem līdz sešiem kokiem. Bet noteiktu skaitu ir grūti pateikt.

Bet, ja mēs sākam šādas biogrupas veidot mākslīgi veidotā mežā, kāda būtu mūsu rīcība. Piemēram, mēs sākam strādāt četrdesmit, piecdesmit gadus vecā monokultūrā, vienā egļu tīraudzē, ko mēs tur varam sākt darīt?

Ja ņem vērā, kā dabiski šādas biogrupas attīstās un veidojas, tad biogrupas jau veidojas diezgan jaunā vecumā, arī jaunaudzēs tās var atrast. Bet kas notiek dabā, šādas biogrupas arī savienojas. Pirmkārt, tās veidojas, kad mazākie kociņi, nomirst, paliek atpakaļ, un tad arī tādas biogrupas kopā savienojas un veido arī lielākas, un jaunākā attīstības posmā, kad šīs grupas savienojas, tad tās arī pašas izvēl dzīvotspējīgākos kokus, kuri spēj dominēt un augt, un veidot jaunu biogrupu. Vēlāk tie arī spēj augt un uzturēties kā viena vienība. Tas tā tiek pamazām izveidots tādēļ, ka mēs gribam pārvērst viena vecuma tīraudzi, kura it kā ir mākslīgi veidota ar noteiktu attālumu, stādvieta skaitu, kur nekad dabīgi šāda biogrupa neveidojas.

Mākslīgā mežaudzē ir grūti tādu atrast. Gribētu teikt, ka pakāpeniski ar kopšanas cirtēm veido grupas, kuras sastāv no veselīgākiem, labākiem kokiem, ko mēs varam izvēlēties, uzskatīt, ka tiem būs labākā nākotne. Mums tomēr ir grūti paredzēt, kādā veidā šie koki

nākotnē attīstīsies. Bet varu tikai teikt, ja izvēlamies, lai šādas grupas sastāvētu no labākiem kokiem, tad dodam arī iespēju dabai strādāt un pašai veidot spējīgu koku.

Biogrupas teorija pilnīgi apgāž mūsu zināšanas par mežsaimniecību, par šo katlu terapiju jeb lodes terapiju, kur koki viens otru konkurē un līdz ar to tiem daudz mazāk ir iespējas pietiekamā daudzumā uzņemt barības vielas. Kā tas ir pēc taviem apsvērumiem?

Pirmkārt, ir jāatceras pamatprincipi un tā starpība starp mežkopību un lauksaimniecību. Mežkopībā tā sauktās barības vielas, ķīmiskie elementi ir vajadzīgi, lai attīstītu zaļo masu, to ražošanas motoru, kurš darbojas un attīstās, lai varētu veikt fotosintēzi. Un fotosintēze ir tā, kas savukārt ražo koksni stumbra veidošanai un koksnes augšanai. Šajā gadījumā pamatizejvielas ir ūdens un gaiss. Jāatceras, ka zaļais vainags, tas ir tas koka motors, kurā barības vielas ir vairumā iespējams atrast attiecībā ar to, kāda ir to cirkulācija. Kad lapas nobirst, skujuas nobirst, sāk aptrūkt barības vielas, barības vielas ir atkal izmantojamas šo motoru, kroņu atjaunošanai. Vainagu pieaugums atkarīgs no koku vecuma. Tajā pašā laikā notiek sakņu veidošanās. Saknes pašas var arī iegūt lielākus barības vielu krājumus, tās barības vielas, kuras nav pieejamas kokiem ar mazu sakņu sistēmu. No otras puses, tur, kur ir šīs biogrupas, tās palīdz barības vielas pārnest no koka uz koku un saknes pašas mežā vai nu šādā izlases veidā veidotā struktūrā ir arī viena vecuma un vienādā attīstības fāzē, kopā veido sakņu tīklu. Saknes ir daudz plašākas un retināšana tik daudz vairs nepalielina iespēju koku saknēm dot lielākas barības vielas ieguvu, bet gan tikai palielina gaismas intensitāti. Tādēļ varētu teikt, ka, neskatoties uz blāvas apstākli, tas attīstītās tādā mežā, kura biezība būtu retāka. Ja meža biezība būtu 0.54, tad jau varētu teikt, ka blāvas efekts darbosies, bet, ja mežs tuvojas pilnam biezumam, tad jau ir pilnīgs sakņu tīkls un koku attālums vienam no otra ir vienāds; līdz ar to efektam būtu maza ietekme.

Kā ir ar vainagu lielumu biogrupās? Ja biogrupas ir cieši kopā, tad arī koku vainags ir mazs. Vai tādā gadījumā fotosintēzes process nesamazinās?

Vainagu platums nav vienīgais, no kā var rēķināt, kā fotosintēzes ražošanas iespēju, jo ir arī iespēja pilnīgi un spējīgi darboties apakšējai vainaga daļai tādēļ, ka ir iespāids no uzturošā mitruma un gaismas atstarošanas.

Tātad vainagam ir arī iespēja uztvert sānu apgaismojumu?

Sānu gaismas efektīva izmantošana ir palielināta.

Tagad mazliet savādāka rakstura jautājums par izlases cirtes pielietojumu slapjā mežā. Mums Latvijā ziemā nav pašreiz ir strīds par to, vai to mēs drīkstam vai nedrīkstam darīt no ekoloģiskiem apsvērumiem un varbūt arī no ekonomiskiem apsvērumiem. Pašreiz ir strīds par to, ka mēs vienkārši šeit nevaram tehnoloģiski nekādi to izdarīt, ka faktiski mums ies bojā audze, to izgāzīs vējš vai būs kaut kādas citas problēmas. Kāds ir tavs apsvērums? Varbūt tev grūti pašreiz spriest par Latvijas slapjajiem mežiem. Praktiski mēs nekur Latvijā nebijām slapjā mežā. Kāds ir tavs apsvērums? Kāda ir tava pieredze Velsā?

Pirmkārt, gribētu teikt, ka viss risks ir vienmēr lielāks slapjajos mežos un, kā jau minēju, vēja risks it sevišķi.

Kā es redzu, šādus mežus apsaimniekot un izmantot vajag ļoti uzmanīgi un tikai izlases cirtes veidā. Lai samazinātu vēja bojājumu iespaidu, esmu atklājis, ka šādos mežos var veidot tādus *kaulus*, kur koki ir biežāki un tad starp šādiem *kauliem* var retināt vairāk un retinājums arī dos iespaidu uz biežākām vietām, ko es saucu par *kauliem*. Esmu novērojis, ka ir tādi vēja viļņi, kurus var izmantot, lai noteiktu šādu *kaulu* attālumu vienam no otra. Tā, piemēram, Velsā esmu ievērojis, ka **vēja viļņi ir apmēram 26m platumā** un vietām arī mežaudzi tādā pašā veidā izveidoju - ar 26m attālumā esošiem *kauliem*, tad audzes izturība pret vēja bojājumiem palielinās.

Kas notiek tad, ja, piemēram, vēja viļņa platums nedaudz samazinās vai palielinās?

Vēja vilni mūsu spēki nespēj nekādā veidā iespaidot. Vēja spēks ir pārāk liels un tam nekādā gadījumā nevar pretī stāties. Tāpat, kā jūrā kuģi un laivas jāpiemēro viļņiem, tā arī mūsu mežs jāpiemēro vēja viļņiem.

Bet varbūt vienkārši nepieciešams mežu nosusināt? Un, iespējams, tad varbūt uzsākt atšķirīgu apsaimniekošanas praksi ar parastām izlases cirtēm, kā tas zināms ir un varbūt nelauzīt galvu kā to darīt un mērīt vēja viļņa platumu? Kāds ir tavs viedoklis saistībā ar nosusināšanu?

Es neuzskatu par pareizu, ka kādu slapjo meža "likteni" izvērtē neņemot vērā citus apkārtējos meža tipus. Ja īpašumā ir tikai slapjais mežs un nekur tuvumā neatrodas neviens sausais mežs, tad jau arī jāapdomā, vai nebūtu labāk tādā meža sastāvā būt tikai tādām koku sugām, kas tam ir piemērotas un mākslīgi neiespiest savu gribu un prasīt, lai tāds slapjš mežs turpinās, un mēs tur audzēsīm tādus kokus, kādus mēs gribam, neskatoties uz to, ka tie nav spējīgi tur atjaunoties, augt. Bet, ja šādi slapjie meži sastāda daļu no visa meža, tad jāsaņem tā, lai viss mežs būtu viena vienība, un jāņem vērā, ja nosusina visu slapjo mežu vai arī tikai daļu, kā tas ietekmēs vidi, visu mežu. Vai pamazināsies auglība, augšanas spēja, šajā gadījumā, nedomājot par zemes auglību, to jau grūti pateikt, ka tā ir pazemināta, bet gan meža klimats, meža mikroklimats mainīsies, ja šādus slapjus mežus nosusinās. Ja mikroklimats mainās un negatīvi iespaido augšanas

apstākļus tā paša meža sausajos tipos, tad jāpārdomā, vai tas būtu pareizi. Nekad nevajag domāt tikai par vienu daļu vai audzi mežā. Vienmēr jāņem vērā, ka tas, ko darām vienā stūrī, to lielākā vai mazākā mērā jutīs citur.

Tad nevar vienkārši pieiet pie vienas meža daļas un sākt rīkoties, bez skatījuma kopumā?

Tieši tā. Galvenais ir jāzina un jāapsver, kāda ietekme ir katram mūsu darbam, ko darām mežā, kāda tam būs ietekme tuvākā un tālākā attīstībā.

Runājot par atvērumu aizaugšanu jeb jaunaudzes attīstību nākotnē, cik, tavuprāt, meža apsaimniekotājam pastāv liela iespēja noteikt jaunaudzē nākotnes kokus. Kāda ir tava mežsaimniecībā pielietotā prakse jaunaudzes vecumā šajos atvērumos? Vai ir iespējams prognozēt potenciālo nākotnes koka kvalitāti? Kāda vispār ir tava mežsaimniecībā pielietotā prakse tieši jaunaudzes vecumā.

Jaunā audzē es šaubos, vai mežkopji ir spējīgi paredzēt koku turpmāko attīstību. Esmu pārliecināts, ka daba var labāk izveidoties un veidoties citādāk nekā es to pats spēju paredzēt.

Tātad jaunaudzes vecumā tu pats praktiski nekādu saimniecisko darbu neveic?

Es cik iespējams neveicinu attīstību jaunaudzēs, kur dabā jau izvēle tiek veicināta. Tas nozīmē, ka, ja ir kāds nevienveidīgs jaunaudzes veidojums, tas turpinās attīstīties un ir ļoti dabīgs process. Bieži vien nauda, ko tur iztērējam ir par velti izdota, jo daba māk to darīt labāk nekā es pats.

Ja tu atstāj mežaudzi dabiskai attīstībai tā veidojas kā dažādu koku un krūmu sugu kopums. Kādu nozīmi tu redzi mistrojumam mežaudzes attīstībā?

Tam ir ļoti liela nozīme. Piemistrojums dod iespēju mežam attīstīties atkarībā no pārējiem mainīgiem apstākļiem. Arī mistrojums, ja runājam par pamežu, bieži vien palīdz fotosintēzes procesā. Kā jau minēju iepriekš, jaunākie koki palīdz vecākajiem kokiem. Tādā pat veidā pamežs palīdz kokiem transpirējot. Tas arī palīdz vispārējai struktūrai, lai pazeminātu vēju iespaidu. Ir arī ļoti svarīgi, ka meža dzīvnieki - stirnas, brieži, aļņi - jaunaudzi izmanto kā barības bāzi, arī robežu iezīmēšanai un citiem nolūkiem.

Kāda ir pameža loma mikroklimata veidošanā un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā mežā? Kā tu panāc kompromisu starp apsvērumu, cik liela nozīme pamežam ir nākotnes meža veidošanā un dabā vispār, un ekonomiskajiem apsvērumiem, lai mežaudze dabiski atjaunotos?

Pameža nozīme ir daudz lielāka nekā es redzu, kā to pieņem mežkopji. Mežkopji cenšas mežu *kārtīgi* apsaimniekot: tikai to, kas ir derīgs, ko viņi uzskata par derīgu, to mežā patur un, kas liekas, ka nebūtu derīgs, to izcērt, lai dotu lielāku augšanas iespēju tiem, kas dod zināmu ienākumu, zināmu ražības palielinājumu. Tad jādomā arī un jāskatās, ko

pamežs mums dod. Kā jau tika teikts, tas palīdz pasargāt un novērst stirnu, briežu un aļņu bojājumus tiem kokiem, kurus mēs gribam audzēt, izmantot savām vajadzībām. Gribētu teikt, ka arī paauga palielina meža pilnvērtību. Tā izciršana un iznīcināšana būtu, no mana viedokļa, negatīva darbība. Kas attiecas uz meža atjaunošanu, jaunaudzes attīstību, pamežs arī palīdz jaunaudzēm iesēties, un uzturēt to meža mikroklimatu, ko koki, vieni paši nespēj uzturēt. Tas dod palīgspēku meža attīstībai. Tā taču arī daudzos veidos labvēlīgi ietekmē visu, dažāda vecuma koku attīstību. Protams, ir vietas, kur pamežs ir tik biezs, ka viņa attīstību, augšanu vajag iespaidot ar daļēju izciršanu grupu veidā – neregulāru retināšanu. Pamežs ir ļoti vērtīgs, lai pasargātu vērtīgākos kokus. Tas ir kā tāds aizsarga mētelis arī jaunākajiem kokiem, kuri bez tā tik labi neattīstītos.

Līdzīgi kā pamežam ļoti liela nozīme ir arī mežmalai, pārejas joslai no meža uz lauku un pārejai no meža ar sausākiem apstākļiem uz mežaudzi ar mitrākiem apstākļiem. Kā tu lūkojies uz šādu pārejas joslu veidošanu? Cik liela nozīme ir pārejas joslām?

Tajā pārejas joslā un arī it sevišķi tur, kur mežs un lauki, pļavas savienojas, tur pamežam ir ļoti liela nozīme tādēļ, ka pamežs ir krūmājs, kurš palīdz izveidot ārējo struktūru. Tieši pameža augi neaug tik ātri un uztur pārejas joslu vērtīgu ilgāku laiku. Pārejas joslās ir arī koki. Bet tiek koki, kad tie aug un paliek lielāki un resnāki, nespēj dot pilnvērtīgas pārejas joslas efektu. Tas pats attiecas uz joslām starp dažādiem meža tiptiem.

Kā tu savā praksē pielieto pārejas joslu veidošanu starp dažādiem meža tiptiem, slapjām un sausām mežaudzēm?

Tur ir dažāda saimnieciska darbība ar dažādiem cirsmas veidiem, un tā atšķirība var arī negatīvi ietekmēt blakus esošos meža tipus. Bet pārejas joslu klātbūtne pasargā atsevišķus mežu tipus, kurus vajag apsaimniekot atšķirīgā veidā.

Tu esi stāstījis un tas varbūt ir tipiski Latvijas apstākļiem, ka savs meža masīvs būtu jāaizsargā arī no blakus īpašnieka ar šādu pārejas joslu veidošanu, pie tam tas jāveic ar kādu nelielu, neskartu meža joslas izveidi, kur blakus īpašnieks strādā ar kailcirtēm, kas zināmā mērā var iespaidot tavu meža apsaimniekošanu, tavu meža audzes attīstību.

Tas protams ir ļoti nopietns jautājums, kādā veidā var dažādu mežu īpašnieku meži vienā lielākā mežu masīvā tikt pasargāti no negatīvas ietekmes, kas varētu tikt pielietota citos meža īpašnieku mežos. Šeit gribu teikt, ka pārejas josla ir arī aizsardzības josla. Tai ir dažādi uzdevumi. Tas ietekmē ne tikai notikumus nākotnē, bet tas arī dod iespēju pilnīgai attīstībai. Dažādi saimnieki, ja arī visi apsaimniekotu ar izlases cirtes veidu savu mežu, tur būtu starpība, kad, kādā laikā cirte tiktu paveikta. Tāda aizsardzības josla samazina negatīvos iespaidus.

Kā tu rīkojies ar ciršanas atliekām savā mežā? Kāda ir tava prakse un kādi ir tavi argumenti?

Es vienmēr savus mežus apsaimniekoju, atstājot visus zarus, kur tie tiek cirsti, lai tie būtu pietiekami izklaidus un ātrāk satrūdētu un tālāk sadalītos. Ja zari vienmēr tiek atstāti mežā, tie veicina **zemes struktūras attīstību** un pamazina zemes sabrūvēšanas iespaidu. Tad arī šādi zari, kuri tiek atstāti palīdz jaunaudzei. Tie pasargā jaunos sējeņus, veidojot sevišķi mikroklimatu. Tajās vietās, kur zari ir atstāti, ir maigāks klimats. Tie arī pasargā un samazina dažādu dzīvnieku nodarītos bojājumus.

Bieži vien tuvu pilsētām un tādās vietās, kur cilvēki mēdz apstāties un atpūsties, tur ir prasības, lai viņiem nepazeminātu iespēju iet mežā un prasa lielāku tīrīšanu un tādu ainavu, kur izskatās kārtīgāk, tur ir arī iespējams zarus salikt kaudzēs. Zaru kaudzes, savukārt, dod patvērumu mazākiem meža dzīvniekiem. Noteikti kaudzes nevajag sadedzināt. Tās sadedzinātās kaudzes tad jau arī sadedzina mājvietu, kur mazie meža dzīvnieki varētu dzīvot un tā drošā veidā turpināt savu dzīvi.

Iepriekš jautāju par lapu koku piemistrojumu. Mēs šo sarunu novirzījām uz pameža saglabāšanu. Vai tu savā praksē centies saglabāt lapu koku piemistrojumu skuju koku audzē un kāpēc tu to dari?

Esmu pārliecināts, ka skuju koku - lapu koku mistrojums ir labvēlīgs zemes auglībai. Skujas un lapas tādā mistrojumā satrūd daudz ātrāk un process, barības vielu cikls ir paātrināts. No otras puses mēs zinām, ka dažas koku sugas viena otru labvēlīgi ietekmē. Bet es arī labi zinu, ka tas ko zinām ir ļoti maz. Tā pilnīgi vēl nezinām, kuras sugas un kādā veidā viena otru ietekmē. Esmu pārliecināts, ka dažādas koku sugas viena otru ietekmē vairumā gadījumu pozitīvi un tas arī samazina, piemēram, uguns risku, dažādu kaitēkļu risku, tas arī samazina iespēju kaitēkļiem veidot epidēmijas. Bet ir labi zināms, ka koki arī paaugstina viens otra augšanas spēju, koksnes ražošanas spēju. Kādā veidā, tas jau vēl būtu daudz dziļāk jāpēta. Pozitīvas ietekmes pastāv. Ja vēl visu izskaidrot nevar, tad tomēr praksē tas jādara. Kā jau agrāk minēju, atkarībā no ārējo apstākļu izmaiņas dažādas koku sugas ir spējīgākas piemēroties un attīstīties mainīgiem apstākļiem. Šeit ir tā daudzveidība un daudzveidība ir piemērotāka dažādām izmaiņām.

Pārdomājot meža attīstību, par ko būtu jādomā veicot lauksaimniecības zemju apmežošanu, kāda ir tava pieredze šajā darbā? Kā būtu jāveido nākotnes mežaudze tādā vietā, kur cilvēks mākslīgi sāk veikt, piemēram, pļavas apmežošanu?

Vispirms ir ļoti liela vērība jāpiegriež, ka, piemēram, **zemes veidam ir jāpiemēro tās koku sugas, kuras tur stādam vai sējam**. Tas ir pirmais. Otrais nevar sagaidīt, ka tādas prasīgas sugas, vērtīgas sugas var ieaudzēt bez jebkāda aizsarga un palīdzības, tādēļ ir vajadzība pēc sugām, kuras atkal, skatoties dabā ir tās **piemiersugas**, kuras veido mežam labvēlīgus apstākļus, pirms vērtīgākās koku sugas tiek stādītas. Tā, praktiski sakot, vajag tādu **priekšstādīšanu vietās, kur priekšstādījumi pasargās labāku mērķkoku stādījumu**. Ja to nedara, tad bieži vien cieš lielus zaudējumus un pirmie stādījumi jāpapildina, un tas ir dārgi un bieži vien tas nav pilnīgi sekmīgi. Tādas koku sugas, kuras gribam šādā zemē audzēt bieži vien ir zarainas, mazvērtīgas un var arī teikt, ka tas ieguldījums plantācijās

neatmaksājās. Bet, ja ir priekšstādīšana, tā palīdz mērķu koku sugām attīstīt labākas īpašības un arī dod pamatu nākošam pamežam, kuru tad var vēlāk tikai pa daļai izcirst un arī paturēt, lai to attīstītu.

Tā tad tu praktizē pioniersugu stādījumus.

Šeit ir arī ekonomiskie apsvērumi. Ir daudz vienkāršāk, mēs strādājam ar lauksaimniecības zemi un tādēļ arī stādīšana ir daudz veiksmīgāka līnijās, rindās, kurās ir vieglāk iestādīt, vieglāk kopt un izmaksā lētāk. Tad ir arī viens otrs apsvērums un tā ir zemes izmantošana pirms mērķkoku stādīšanas. Pāris gadus, kamēr priekšstādījumi ieaug un dod pietiekamu patvērumu no vēja, regulē gaismas daudzumu mērķkoku stādiem, tajā laikā to zemi var izmantot daļēji arī vai nu ganībām jeb arī kādreiz stādot kādu citu lauksaimniecības produktu, piemēram, kartupeļus. Tā ir arī viena iespēja un tad pāris gadus zemi izmanto daļēji lauksaimniecības vajadzībām. Tāpat arī lai šādas plantācijas sasniegtu drošu līmeni meža turpmākai augšanai, var izmantot arī kā daļējas ganības, kur var ganīt govīs un aitas pavasarī, t.i., ielaist agri vasarā pāris nedēļas un zāli izmantot, tāpat arī darīt rudenī. Tikai jāuzmanās, ka, ja nav pietiekoši zāles, jeb, ja lopī paēduši un meklē savādāku barību, tad tie sāk ēst kociņus un bojāt tos. Tādēļ ganību izmantojamība ir jāregulē, jāuzmana.

Ja mēs esam izvēlējušies pioniersugu, izvēlējušies mērķsugu, to, ko mēs stādīsim, tad ir jautājums, zinot šo izlases ciršu modeli, kā šīs mērķsugas tiek stādītas? Vai tās tiek stādītas arī tāpat, izmantojot šo lauksaimniecības zemes apgušanas principu: vienkārši tiek sagatavota augsne joslās, lai pēc tam vieglāk kopt? Vai arī mērķsugas tiek stādītas rindās?

Varu ieteikt, mērķsugas stādīt grupās.

Tad man uzreiz ir jautājums, kādas ir šīs mākslīgi veidotās grupas?

Tas pats, ko mēs iepriekš runājām. Grūti mums bija pateikt, jo neapšaubāmi jāskatās tomēr dabā. Šeit paši mēs šos "dabiskos apstākļus" veidojam. Cik grupas būs aptuveni lielas? Cik tālu apmēram tām būtu jāatrodas vienai no otras, un ko darām starp šīm grupām? Vai mēs nākotnē, pēc gadiem desmit, piecpadsmit, tur kaut ko papildinām?

Jā, tas ir iespējams. Tā noteikti pateikt nevar. Tas jāpiemēro Latvijas apstākļiem. Tomēr gribu teikt, ka tādai grupai vajadzētu būt pietiekami lielai. Ja, piemēram, stāda kādu ozolu grupu, tad, domāju, ka jābūt tādā grupā ne mazāk kā deviņiem ozoliem. Tur varētu būt iespējams, ka tie savā starpā gūtu labākus augšanas apstākļus un viens otru pozitīvi ietekmētu. Kā šādu grupu stādīt? Ja, piemēram, min tādas rindas ar priekšstādījumiem, ja viena grupa pāriet no vienas rindas uz otru un kopā veido vienu grupu, tad, atstāj tādu brīvu laukumu pirms nākošās grupas. Cik lielu laukumu starpā? Gribētu teikt, ka tik pat lielu laukumu starpā, cik stādītā grupa ir, būtu jābūt tādai brīvai grupai. Tu ierosināji, ka varbūt arī varētu būt tāda nākošās pakāpes stādīšana šādās brīvās vietās?

Tas tiešām tā arī ir, ka jau pagājuši vairāki gadi, kad stādīšana iesākta un pēc tās galveno sugu pirmās stādīšanas tad jau arī var sagaidīt, ka tur iesējas koki no tālākas apkārtnes.

Tad jau iesākas mistrojums. Bet no sākuma jādomā, ka ir vēlams panākt jaunu plantāciju mistrotā veidā un var stādīt šādas grupas pakāpeniski. Kad jau pirmais mērķa koku stādījums ir jau nodrošināts un tie jau ir ieauguši, tad jau var dot arī kādu mistrojumu koku stādījumu tajās brīvajās grupās, ņemot vērā, ka tur būs arī dabīgs iesējums. To var paplašināt arī no kāda cita mērķu koka, kuru gribēsies audzēt šādās plantācijās.

Kādu augstumu būtu jāsasniedz šai pioniersugai, lai stādītu jau nākamo – mērķsugu?

Jā, augstums ir daudz nozīmīgāks nekā vecums. Tas atkarīgs no zemes auglības un arī citiem ārējiem apstākļiem, kad šāds priekšstādījums ir spējīgs turpināt augt. Kā esmu redzējis, tad mērķu koku stādīšana būtu jāveic tad, kad priekšstādījums ir sasniedzis aptuveni 1,5m vai 2m garumu. Tad tiešām var pasargāt un palīdzēt mērķsugai attīstīties.

Cik bieži būtu pioniersugas stādījumi? Kādam attālumam jābūt no viena stāda līdz otram? Kāda ir prakse Velsā?

Ja ir tāda augtspējīga suga izvēlēta priekšstādījumiem, tad nevajag biezu stādījumu. Piemēram, Velsas apstākļos 2 – 3m attālums ir pietiekoši. Kā jau minēju, ja tie paši stādi sasniedz 1.5 – 2.0m garumu, tad viņi dod pietiekošu izmaiņu tam piemērotam nākošajam stādam. Tas nozīmē, ka priekšstādījumam nevajag būt ļoti dārgam.

Kādai, tavuprāt, jābūt meža īpašnieka lēmumu pieņemšanas sistēmatikai, soli meža apsaimniekošanā? Kā viņam sākt domāt, kad viņš sāk nospraust savus mērķus? Un vispār, kāda būtu rīcība, uzsākot meža īpašuma apsaimniekošanu? Es nedomāju inventarizāciju vai meža apsekošanu.

Vispirms jāzina un jādomā, kādā veidā mežā strādāt. Vai tu strādāsi pats, varēsi pats mežu izstrādāt, vai vajadzēs palīdzību meža izstrādē. Gribu teikt, ja pats to nevar izdarīt, tad vajag tomēr uzturēt tādu kārtību, kur dot mežsaimniekam vai kādam uzticīgam mežu kopējam kā atbildīgu darbu, kas vien mežā tiek darīts. Meža izstrādi mežā dod tam, kas koksni izmanto. Es pat varētu teikt, tas konflikts ir pārāk liels tādēļ es vienmēr visos apstākļos paturu savu pārraudzības iespēju, ja arī vienojos par koku pārdošanu ar kādu pircēju, kas pērk uz celma, un visus darbus samaksā meža pircējs un es paturu tādu kontroles iespēju. Es kontrolēju kā meža īpašnieks vai meža īpašnieka pārstāvis visus darbus mežā un man ir iespējams meža darbus pārtraukt, pārkātot citādā veidā, un to neiespaido koksnes pircējs. Tas ir tādēļ, lai izsargātos no meža bojājumiem un būtu iespējams apsvērt, vai nav nepieciešamas izmaiņas, kas varbūt maksātu dārgāk, taču būtu nepieciešams. To bieži vien nevar atstāt tādu kontraktoru, uzņēmēju rokās, bez uzraudzības.

Var jau arī teikt, ka uzņēmējs uzņemas darīt tādu darbu, bet šo darbu vajag ne tikai uzskatīt, bet arī ietekmēt, kamēr tas tiek darīts tā, lai priekšlaicīgi to varētu virzīt tādā veidā, ka tas ir labāk piemērots mežam un arī, piemēram, meža īpašnieka vajadzībām, prasībām. Kā piemēru varu teikt, ka būtu dārgāk strādāt piecus hektārus vienā paņēmienā. Ja tas iznāk par dārgu, tad taču ir labāk strādāt trīs hektārus tādā veidā nekā piecus hektārus neapmierinošā veidā un tāpat arī ir ar koku izstrādi, t.i., koku ciršanu un

izvešanu no meža, tad arī ir jāpārdomā to koku vērtība, kuri tiek cirsti un izvākti. Ja tas mežu bojā, bet tomēr ienākums jāgūst un tādēļ jāmaina tas veids nevis, kad ir par vēlu mainīt, bet laicīgi. Kā jau agrāk minējām, mēs esam atbildīgi par mežu turpmāko ražotspēju un tā labklājību.

Jā, protams mēs paši nedzīvojam vienai dienai. Arī tālāk mums jādomā. Tas kapitāls, kas mums ir, ar to mums ir jādzīvo.

Ja īpašnieks izvēlas pats kaut ko darīt savā mežā? No kura gala viņam sākt plānot? Kā tu pats rīkojies mežā, uzsākot jaunu meža īpašuma apsaimniekošanu?

Pirmkārt jau jāuzstāda **darba plāns**, kā tas tiek darīts, cik ātri un kādas ir darba iespējas, iespējas ne tikai ar darba spēku, tehnikas iespējas un tirgus iespējas. Tas ir viens elements plānā. Otrs elements, kas ir varbūt svarīgāks – **kādā veidā tas ietekmēs blakus audzi**. To, ko dara vienā meža stūrīti, tas būs jūtams visur citur. Vienmēr vajag darboties tā, lai pazeminātu negatīvu ietekmi lielākā meža platībā, piemēram, sākt darbību ne tajā malā, kur vēja ietekme būtu jūtama, bet uzsākt pavējā. Varbūt kādu meža gabalu būtu jāsadala nodaļās, ja, piemēram, darbus plānojam nākošajiem pieciem gadiem, cik daudz tad katrā gadā un kurā vietā kaut kas tiks darīts. Ja plāns ir sastādīts, tad arī ir labāk meklēt darbaspēku attiecīgi, kas kurā vietā darāms. Darbaspēks un tirgus. Nevar jau meklēt tirgu, lai pārdotu zāgbaļķus, ja uzsāk darbus tur, kur ir tikai sīkkoki.

Kā apsaimniekot koksnes pieaugumu ar maksimāli mazākiem izdevumiem un salīdzinoši lielākiem ieņēmumiem, lai gūtu peļņu?

Ja tas ir pamatprincips sekmīgai mežkopībai.

Tā tomēr, Tāli, mēs Latvijā uzskatāmies divas nedēļas un bijām vairākos semināros un daudz ko redzējām un tikāmies ar daudziem interesantiem cilvēkiem, un dažādi viedokļi tika uzskatīti par to, kas notiek un kur notiek. Bet varbūt kādi ir tavi apsvērumi? Ko tu esi redzējis un kas tev liekas tāds, kas būtu jāuzlabo vai jāpamaina, par ko būtu jādomā, vienkārši strādājot, meža resursus apsaimniekojot? Mežs audzēts daudzus gadus, un cita paaudze ir uzsākusi to darīt, un tā tomēr ir liela atbildība pret dabu un arī visu sabiedrību?

Vispirms varu teikt, ka Latvijas meži mani ļoti iespaidoja. Tos nebiju redzējis gadiem ilgi. Tik jauki, skaisti meži reti kur sastopami ne vien Eiropā, bet arī visā pasaulē. Var arī teikt, ka Latvijas ainavā ir ļoti raksturīgi meži un, kad runā par Latviju, tad redzu mežu. Mežu stāvoklis visā visumā ir labs. Tomēr gribētu vēl teikt dažas lietas. Jau tūlīt vajag padomāt, vai šādu mežu kopšanu vajadzētu turpināt tādā pat veidā, kā tas bijis līdz šim. Ja tas tā tiks darīts, tad atkārtosiet tādu pašu stāvokli kā redzam, piemēram, Rietumeiropā, kur vajag pārveidot mežus dabiskākus. Tas dod arī iespēju tagad šādus mežus pārveidot dabīgākā saimnieciskā veidā, piemēram, kā jau runājām par to izlases cirti, nevar jau tūlīt visu mainīt un gaidīt, ka paši arī to pieņemsiet lielākā mērogā. Bet tomēr gribu ieteikt, ka tas princips, par ko runāju, par izlases cirtes saimniekošanu, samazinot izdevumus un paaugstinot ienākumus, ir derīgs visiem mežiem un visām saimnieciskām sistēmām. Ja, piemēram, veic kopšanas cirtes, tad arī jāpārdomā, vai

tiešām tik lielus izdevumus vajadzētu dot, jo bieži daba pati var palīdzēt. Tāpat arī mežu izmantošanai, kādēļ tad vajag cirst lielu daudzumu sīkkožu, ja tie spēs nākotnē dot daudz vērtīgākus zāgmateriālus. Jau tagad, šodien, vajag apsvērt, vai tie meži tiešām nedotu lielāku vērtību, ja necirstu kokus tādā vecumā, kad viņi vēl ir spēcīgi augt un pieaugt savā vērtībā nākotnē un tikai cirst tos kokus un tādā veidā, kuru vērtība nav tik liela un tik ātri vairs nepieaug. No otras puses redzu, ka ir arī attīstījusies sabiedrības pretestība pret kailcirti, piemēram, Gaujas Nacionālajā parkā. Bet ne tikai tur. Ir vispārēja pretestība sabiedrībā pret kailcirtēm un tādēļ tam vajadzētu dot lielāku nozīmi mežu apsaimniekošanā. Tad arī novēroju, ka nopietns jāapsver koksnes vērtība, ne koksnes daudzums. Bieži vien domājam, ka vērtību var palielināt ar rūpniecības attīstību. Jāņem vērā ne tikai pašreizējās kokrūpniecības aprēķini, bet arī lielākā mērogā un arī nākotnes attīstība. Tāpat arī ar transportu, kā redzu, tad vairums kokmateriālu tiek vesti izmantojot ceļus. Tas jau ir tāds tautsaimnieciskais jautājums. Vai nebūtu labāk izmantot dzelzceļa kustību, ja nevar kokapstrādi izvietot tuvāk mežam, kur tikai gatavus produktus būtu jāizved. Gribu ļoti ieteikt tādas kokapstrādes mezglus tuvāk mežam, kur, piemēram, zāgmateriāli tiek arī tūlīt tālāk izlietoti kā izejvielas nākošajam apstrādes posmam. Tas arī dotu vairāk darba vietu laukos un palīdzēs arī tur izveidot cilvēkiem labvēlīgākus apstākļus. Tas ir mans iespaids. Gribu vēl teikt, ka esmu patīkami pārsteigts par mežkopju uzticamo darbību un velmi, strādāt mežā un mežus tālāk izveidot un kopt, un apsaimniekot. Tas nav redzams visā pasaulē. Šeit Latvijā mežkopji ir spējīgāki nekā citur pasaulē.